

TIJDING 2007-1

Kroniek van de heemkundekring Het Zuidkwartier

heemkundige kroniek uit 77/1
„t Zuidkwartier”

tijding

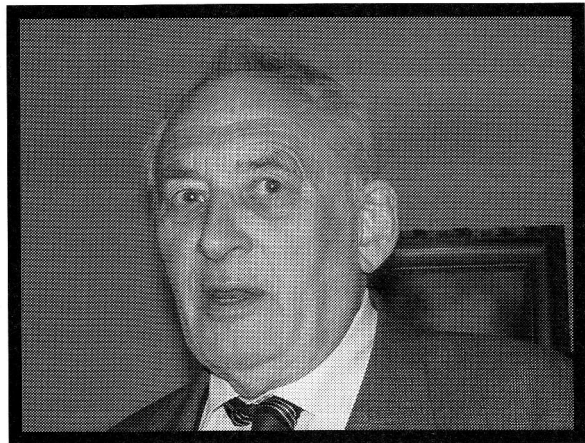
Mijlen 16 31.

Bueveren

Borch

IN MEMORIAM
FONS PIJNEN
TOINE MATTHEUSSENS
PAGINA 3/4

EEN INTERVIEW MET
TOINE MATTHEUSSENS
PAGINA 5

EEN DORP VOL CAFEETJES
DEEL 6
PAGINA 11

JASKE DE GLOBETROTTER
PAGINA 26

DE KRUISRAKETTENKWESTIE:
"ALLE DAGEN KERMIS"
PAGINA 40

'Trimkampioenschap belangrijker'
**Hoogerheide ziet
demonstratie
vanuit tuinstoel**

INBURGERING IN WOENSDRECHT
PAGINA 50

TOONTJE EN DE MUZIKALE
FAMILIE DE NIJS
PAGINA 52

COLUMN: Van eenvoudig leven tot
onbegrensde mogelijkheden?
PAGINA 57

Acordeon Trio „De Nijs“, Oosterhout.

VOORWOORD

Helaas viel het laatste halfjaar het overlijden van twee markante personen uit de historie van onze heemkundekring te betreuren. Wij herdenken Fons Pijnen en Toine Mattheussens in een in memoriam. Hierna volgt een interview van Adrie Dobbelaar met Toine Mattheussens, daterend van mei 2006, dat op diens verzoek pas na zijn dood gepubliceerd zou worden.

De zesde aflevering van ‘een dorp vol cafeetjes’ van Jac van den Bussche gaat nog steeds over de heerlijkheid Calfven en aansluitend een speciaal verhaal over een *beroemdheid* uit die streek: Jaske de Globetrotter.

In de serie kruisraketten vindt u een interview met Jan Wils, die ten tijde van deze turbulente periode een van de direct betrokkenen was: hij was raadslid en later wethouder voor het CDA.

Onze ingeburgerde Woensdrechenaar is deze keer de uit Zeeland afkomstige Bertus Ars.

Naar aanleiding van de vorige Tijding, 2006-3, heeft Jan van Elzakker een aanvullend artikel geschreven over een van de figuren die in Toontje voorkwam, te weten: Freek de Nijs. Hij weidt uit over deze accordeonist en zijn muzikale familie. Ook de columnist Corné Brugman reageert in zijn column op de tijd waarin Toontje zich afspeelde.

Onze heemkundekring bestaat dertig jaar! Dat is weliswaar geen officieel jubileum, maar toch willen we er een klein beetje bij stil staan in de vorm van een speciale kافت van de Tijding.

U ziet erop het ontwerp van Kobus Rijdsdijk voor de eerste kافت van ons tijdschrift in 1977.

Dit ontwerp heeft echter nooit eerder het levenslicht gezien omdat we pas na een aanloopje in 1978 met onze eerste Tijding uitkwamen. We wilden u dit echter niet onthouden, dus na dertig jaar alsnog.

Correctie Tijding 2006-3. Het onderschrift bij de foto op pag. 32 is weggefallen. Het luidde: *Hombach: destijds inner van de pacht voor Völcker, administrateur, organisator van jacht- en (bras?)partijen in het kasteeltje, dat niet permanent werd bewoond.*

Inhoud:

– Voorwoord, <i>redactie</i>	p. 02
– In memoriam Fons Pijnen, <i>redactie</i>	p. 03
– In memoriam Toine Mattheussens, <i>redactie</i>	p. 04
– “Ik hoop dat men zal trachten de identiteit van onze streek te bewaken en te behouden.” In gesprek met Toine Mattheussens, <i>A. Dobbelaar</i>	p. 05
– Een dorp vol cafeetjes, deel 6, <i>J. van den Bussche</i>	p. 11
– Jaske de Globetrotter, <i>J. van den Bussche</i>	p. 26
– De kruisrakettenkwesie: “alle dagen kermis”, interview met Jan Wils, <i>A. Dobbelaar</i> ..	p. 40
– Inburgering in Woensdrecht, <i>B. Ars</i>	p. 50
– Toontje en de muzikale familie DE NIJS, <i>J. van Elzakker</i>	p. 52
– Van vroeger en nu: Van eenvoudig leven tot onbegrensde mogelijkheden? <i>C. Brugman</i>	p. 57
– Inlichtingen en adressen, <i>redactie</i>	p. 60

In Memoriam

Fons Pijnen

Op 5 januari 2007 overleed op 85-jarige leeftijd Fons Pijnen.

Fons was in 1977, samen met Jan van Elzakker, medeoprichter van “Het Zuidkwartier” en de eerste voorzitter tot september 1984. Tijdens deze jaren en nadien schreef hij constant verder over de geschiedenis van de streek in zijn geesteskind “Tijding” en bleef hij lang deel uitmaken van de redactieraad.

Fons was een pure autodidact. Hij was thuis in zowel de historie, de genealogie als de archeologie van de Zuidwesthoek. Uren achtereen kon hij vertellen over de wederwaardigheden van de vroegere bewoners, alles doorspekt met een encyclopedische kennis van feiten en jaartallen. Zijn boekenkast verried zijn interesse en het hoge niveau van zijn kennis.

Hij ijverde onverdroten voor het behoud van de Brabantse Wal, de polders en het cultuurhistorisch erfgoed, met een open oog voor een economische progressie in het belang van de opkomende generaties.

Fons bezat een gezond wantrouwen ten aanzien van de invloed vanuit het noorden. Vrijwel zeker zijn zijn ervaringen tijdens zijn jeugd en zijn arbeidsperiode in de polders in Noord-Holland tijdens de oorlog daar de oorzaak van. Opgegroeid in de crisisjaren was hij gehard en gelouterd tegen tegenvallers.

Gedurende enkele jaren maakte hij deel uit van het hoofdbestuur van “Brabant Eén” in Tilburg. Hem kennende zal hij deze eenheid daar te vuur en te zwaard verdedigd hebben. Hij heeft tijdens deze bijeenkomsten enkele keren op een indringende wijze het woord gevoerd.

Zijn onvermoeid streven naar een eigen onderkomen voor de vereniging resulteerde uiteindelijk in de restauratie van de arbeiderswoning aan de Binnenweg 33 te Hoogerheide. In september 1984, bij zijn aftreden als voorzitter, werd het in gebruik

genomen als uitstekende locatie voor de door hem in het leven geroepen werkgroepen. Het is een gouden greep geweest.

Zijn geboortestreek zette hij door zijn geschriften onuitwisbaar op de kaart. Al 30 jaar lang worden ze door velen ter hand genomen. Zijn “Geschiedenis van de Parochie Hoogerheide” is van het niveau van een afstudeerscriptie. Voor velen vanuit het hele land was hij een vraagbaak bij uitstek. Verschillenden zullen bij het eerste contact wel geschrokken zijn van zijn directe aanpak. Fons had een eigen gebruiksaanwijzing. Hij stelde hoge eisen aan zichzelf en aan zijn medewerkers.

We gedenken hem in dankbaarheid voor zijn baanbrekend werk. Zijn naam zal altijd verbonden blijven met de vereniging en de vele bewaarde relictten van onze voorouders.

Dat hij na deze volhardende arbeid nu mag rusten in vrede.

In Memoriam

Toine Mattheussens

Vrijdag 1 december 2006 overleed Toine Mattheussens na een langdurig ziekteproces op 77-jarige leeftijd. Genezing was niet mogelijk en de laatste weken was hij gebonden aan zijn stoel en zijn bed.

Met het overlijden van Toine verliezen Ossendrecht en de heemkundekring een zeer markante persoonlijkheid. Vanaf de oprichting in 1978 maakte hij deel uit van het bestuur, waarvan bijna 29 jaar als penningmeester. Tevens was hij zeer nauw betrokken bij het museum Den Aanwas. Hij was tenslotte zelf in het pand geboren en een tijd erin woonachtig geweest.

Toine was op beide fronten een gewetensvolle en fervente schatbewaarder.

In het museum hebben veel mensen aandachtig naar zijn verhalen over de geschiedenis van de streek geluisterd en in het gastenboek zijn veel lovende woorden te vinden over zijn benadering en zijn encyclopedische kennis. De laatste keren droeg hij zijn kennis zittend over aan de bezoekers. Daarmee was hij verre van gelukkig. Hij, de sterke reus, was moe.

We blijven wat verweesd achter met de vele herinneringen aan zijn ontboezemingen, aan zijn heilige toorn en aan zijn kennis van zaken. Het stempel dat hij heeft gedrukt op de vereniging zal nog tot in lengte van jaren merkbaar zijn. Het museum is mede zijn monument. Daarin leeft hij on-

uitwisbaar voort. Het cultureel erfgoed was bij hem in goede handen.

De streek is hem veel dank verschuldigd voor zijn inzet, zijn trouw, zijn onkreukbaarheid.

De heemkundekring "Het Zuidkwartier" en het museum "Den Aanwas" missen aan hem een wakkere waakhond: alert op ongewenste invloeden van buiten, op tijd aanslaand wanneer er aan het erfgoed werd

geknaagd, onversaagd zijn tanden zettend in en strijdend voor het eigene van de Zuidwesthoek en niet te vergeten Ossendrecht. Als een perfecte waakhond kende hij geen verschil tussen mogelijke belagers, of ze nou hoge of lage functies bekleedden. Hij werkte zonder aanzien des persoons. Blijven we hem in dankbaarheid gedenken voor wat hij heeft verricht. Moge hij rusten in vrede.

“Ik hoop dat men zal trachten de identiteit van onze streek te bewaken en te behouden.”

In gesprek met Toine Mattheussens

“Ik hou er niet van om in de publiciteit te staan”. Met deze woorden werd ik de laatste maanden geconfronteerd, steeds als ik Toine probeerde te bewegen tot een interview voor *De Tijding*. Juist omdat Toine zijn levenlang zeer bewust in onze Zuidwesthoek leefde, was een gesprek met hem erg gewenst. Uiteindelijk stemde hij toe. Omdat het gesprek niet zozeer over zijn persoon zou gaan, maar vooral over zijn levenservaring in ons heem. Enigszins afwachtend ontvangt hij me op een rustige maandagavond in mei. Hij biedt me de keuze op welke stoel ik wil gaan zitten. Snel wordt duidelijk dat hij eigenlijk zijn *eigen plek* heeft aan tafel. Een plaats die ik uiteraard niet wil innemen. De vaste zitplaats van Toine is een zetel uit de voormalige raadszaal van de gemeente Ossendrecht. Een degelijk klassiek type zetel met armleuningen. Met in de eiken rugleuning het gebeeldhouwde wapen van Ossendrecht. Eenmaal gezeten op zijn vertrouwde praatstoel komt ons gesprek snel op gang. Onder het genot van een kop verse koffie, geserveerd door zijn vrouw.

Een levenlang Ossendrecht

Toine werd in 1929 geboren te Ossendrecht. Hij is er heel zijn leven gebleven. Alleen onderbroken in de periode 1943 – 1947 voor het seminarie in Nieuw-Ginneken en Dongen. “We gingen met z’n vijven weg uit Ossendrecht om priester te worden. Wellicht onder de bezielende invloed van kapelaan Verhulst. Een periode die overigens door geen van ons vijven werd afgesloten met priesterwijding.” Maar niettemin een zinvolle periode, omdat er veel geleerd werd. Vooral de klassieke vorming en de scholing in de oude talen, hebben nadien hun waarde bewezen. Voorafgaand aan het seminarie vond extra voorbereiding plaats in Bergen op Zoom, waar Toine een jaar school ging op het Petrus Canisius. Immers daar werd het fundament in taalonderwijs (voornamelijk de Franse taal) gelegd, waartoe de school in Ossendrecht onvoldoende mogelijkheden had. De periode tot de Tweede Wereldoorlog speelde zich af in het rustige Ossendrecht, waar hij opgroeide in een sociaal en liberaal gezin. Een niet-doorsnee gezin, behorend bij de bovenlaag van het dorp. Moeder was een Belgische boerendochter.

Vader was cichoreifabrikant en dertig jaar lang wethouder, maar ook sterk maatschappelijk betrokken via bestuursfuncties in de fanfare, het burgerlijke armenbestuur en tijdens de oorlog vanuit het verzet.

De oorlog

Net als bij ieder ander, maakte de oorlog een enorme indruk. Al direct in het begin trouwens, in mei 1940. “In ons dorp waren toen Fransen gelegerd. In die meidagen vlogen onverwacht Duitse jagers door de lucht. Plotseling kwam er een jonge vrouw bij ons vader (die toen locoburgemeester was) met het verhaal dat er in hotel De Ketel een Nederlander bezig was met een kastje dat ‘tuut-tuut-tuut’ geluiden maakte. Het bleek een Amsterdamse handelsreiziger te zijn die zat te seinen naar de Duitsers. Snel handelen zorgde er voor dat de Fransen de Duitse vliegtuigen neerhaalden, nabij Calfven. De Fransen hebben – mede onder invloed van alcohol – daarbij een Duitser met een bajonet door het hoofd gestoken. De verrader die in De Ketel was opgepakt werd gefusilleerd in Hoogerheide, nabij hotel William.” In een paar zinnen beschrijft Toine het begin van de oorlog in Ossendrecht.

Een periode overigens die verder redelijk rustig was. In Ossendrecht waren niet veel Duitsers en de meesten daarvan waren niet erg fanatiek. “Maar altijd voelde je de spanning. Dat kwam natuurlijk door de pilotenlijnen in onze Zuidwesthoek en door de onderduikers. Die waren er ook in Ossendrecht, bij ons in de fabriek en in de Volksabdij. Eén van onze dienstmeisjes vrijde met een jongen uit de Volksabdij en zo was er onopvallende communicatie mogelijk vanuit ons dorp met Ter Duinen. Maar die spanning was altijd voelbaar.”

Ossendrecht was in die dagen uiteraard een klein dorp, waar iedereen elkaar kende. Ook de Duitsgezinde inwoners waren bekend, maar gelukkig niet fanatiek. Vaak waren economische redenen de basis voor

bijvoorbeeld hun NSB-lidmaatschap en niet de Duitse politiek. In de typische dorpsgemeenschap zorgde de sociale cohesie er voor dat wellicht daardoor geen extreme situaties konden ontstaan.

47 jaar ambtenaar

Zittend op de raadszetel en pratend over het wapen van Ossendrecht in de rugleuning, komt automatisch de herkomst van het meubel ter sprake.

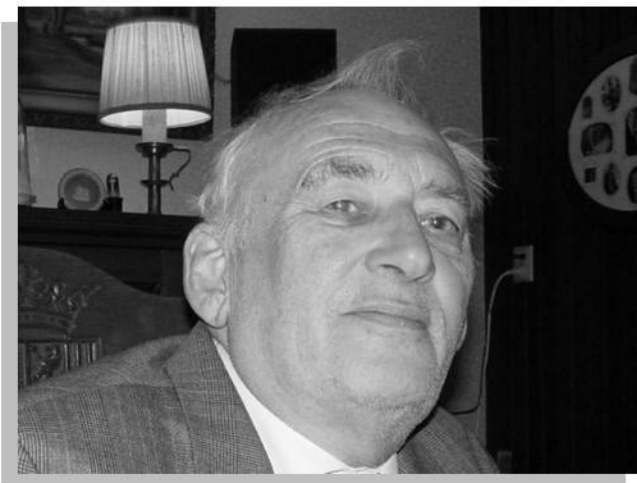
In 1995 werd na de herindeling het gemeentehuis van Ossendrecht ontruimd. Ook de raadszetels waren overbodig geworden en dat kon Toine niet over zijn hart verkrijgen. Zodoende is de praatstoel bewaard gebleven, waarop hij nu thuis zetelt. “Dat mocht ook wel na zevenenveertig jaar trouwe dienst.” Zo’n lang dienstverband is zeker tegenwoordig uiterst ongebruikelijk. Minstens net zo ongebruikelijk is het, dat hij daarvoor geen lintje wilde. De toon is gezet. Dus gaan we terug in de tijd, naar 1947.

“Ik kwam toen van het seminarie. Om te acclimatiseren en mijn plaats te hervinden in ons dorp werd ik volontair in onze gemeente. Vrijwilliger dus. Tegen een vergoeding/salaris van 600 gulden per jaar (dit is 272 euro). Twee jaar lang deed ik allerlei klusjes, zoals het archiveren van post. Ook was ik als vrijwilliger actief in de bibliotheek van het patronaat. Voor de jonge lezers tot 16 jaar en de groep van 16-20 jaar.”

Na twee jaar vrijwilligerswerk werd Toine formeel ambtenaar in Ossendrecht. Aanvankelijk werkzaam op de afdeling bevolking en financiële zaken. Maar ten tijde van burgemeester Van Gils werd het in 1966 de afdeling sociale zaken, later uitgebreid met onderwijs en welzijn.

“Dat is mij altijd goed afgegaan. Ik kende de regels, maar kon ook nuanceren. Goede communicatie is daarbij een vereiste. Net als soms terecht erkennen dat iemand achteraf bekeken gelijk had. Dat heeft er voor gezorgd dat ik amper bezwaarschriften heb gekregen. Dat was belangrijk, want bezwaarschriften kosten niet alleen veel tijd, maar kunnen je ook in de knel brengen binnen het netwerk van collega-ambtenaren. Door eerlijk te zijn en indien noodzakelijk na een botsing ruitertlijk je ongelijk te erkennen, kun je veel schade voorkomen.”

De gave tot communicatie en tot nuancing is voor Toine altijd belangrijk geweest. Niet alleen in het ambtelijk functioneren, maar ook als mens buiten het werk om. “Tot 1994 ben ik opgeklommen tot 1^e ambtenaar en loco-secretaris en dus altijd ambtenaar gebleven. De goede salariëring speelde daarbij zeker ook een rol.” In gedachten verzonken aan deze zevenveertig jaar zwijgt hij even. Zijn vrouw zorgt voor een tweede kop koffie, terwijl ik zoek naar een volgende stap in ons gesprek. Want behalve ten stadhuize, was Toine al die jaren ook actief als vrijwilliger.

“Getrouwd met een kostganger”

Op mijn vraag of hij veel tijd kwijt was aan vrijwilligerswerk, antwoordt zijn vrouw Seraphine: “Ik zeg weleens dat ik met een kostganger getrouwd was, waarbij de kostganger niet alleen bij me kwam eten, maar ook bij mij mocht blijven slapen.” Vragend kijk ik Toine aan, was hij inderdaad zó vaak afwezig? Dat blijkt inderdaad zo te zijn. Eind jaren '40 begon het vrijwilligerswerk in de bibliotheek van het patronaat. Spoedig gevolgd door activiteiten voor de gezinszorg in Putte en Ossendrecht. Na diverse fusies in de Zuidwesthoek en later met het Markiezaat, ontstond hieruit Zorg Thuis. “Ik was daar secretaris en penningmeester.”

In deze sociale wereld ontstonden meer vrijwillige bestuursfuncties: het Witgele Kruis in Ossendrecht, het algemene bestuur van de regionale kruisverenigingen, het gecoördineerde ouderenwerk, de raad voor het ouderenwerk etc. Maar ook buiten de ‘zorg’-sector was Toine actief, zoals in de buurtschap Ossendrecht en de buurtschap den Aanwas (in een later stadium gingen alle buurtschappen op in SBO - de Stichting buurtschappen Ossendrecht), de parochie, de marionettenvereniging ‘de Rode Parels’ en niet te vergeten bij de heemkundekring ‘Het Zuidkwartier’.

“Voor de heemkundekring werd ik gevraagd door het bestuur van destijds: Fons Pijnen, Jan van Elzakker en Dien Mous”.

Wonen naast het streekmuseum: dit betekent al tientallen jaren vrijwel elke dag betrokkenheid voor het echtpaar Mattheusens. Immers rondleidingen verzorgen, koffie zetten, het alarm plus de verwarming controleren en sleuteldienst, zijn allemaal voorbeelden van hun alledaagse activiteiten. Voor Toine betekent het meer dan twintig jaar penningmeesterschap, een extra dimensie in betrokkenheid bij ‘zijn heem’:

de Zuidwesthoek

Geloof

“Geloof is de grondslag van mijn denken,” zegt Toine. Hoewel hij het seminarie verliet in 1947 zonder priesterwijding, is Toine altijd trouw gebleven aan de katholieke kerk. Hierbij bleef hij vasthoudend aan de liturgie, “maar wel progressief.” De jarenlange ambtelijke ervaring op sociale zaken deed hem inzien dat er nuanceringen nodig zijn bij de interpretatie van de kerkelijke regels. “Dogma’s en hiërarchie ten spijt, nuance moet mogelijk zijn,” zegt hij. “Dat geldt niet alleen voor kerkelijke regelgeving, maar ook bij de interpretatie van maatschappelijke regels. Regels zijn nu eenmaal nodig om een organisatie of een samenleving te besturen, maar zonder *nuances* werkt het niet.” In ons gesprek komt het gebruik van condooms ter sprake ter preventie van hiv-infecties. Bijvoorbeeld in een huwelijk, waarbij de geïnfecteerde man zijn hiv-infectie eventueel verzwijgt en condoomgebruik nalaat.

“Als je dit absoluut afzet tegen de geboden kom je in conflict. Nuancering is dan gerechtvaardigd.” Echter je moet de regels niet steeds aanpassen aan de voortdurend

wijzigende maatschappelijke opvattingen. Bijvoorbeeld omdat de emancipatie gelijkheid voorstaat tussen man en vrouw, mogen de kerkelijke regels m.b.t. het priesterambt - zoals dat voorbehouden is aan de man - niet aangepast worden. “Vrouwen kunnen desondanks een zeer relevante rol uitoefenen binnen de kerk. De geschiedenis heeft meerdere voorbeelden hiervan

opgeleverd. Als abdis bijvoorbeeld hebben vele vrouwen een zeer dominante en bepalende rol gespeeld.” Toine heeft gelijk, meerdere keren is een abdis zelfs heilig verklaard, zoals Odilia, Gertrudis, Brigitta, Aldegondis, enz. Een abdis is tegenwoordig ook zonder emancipatoire noodzakelijke wijzigingen nog altijd de *primus inter pares* in het klooster en wordt in de hiërarchie gevolgd door de prior(es) en in haar werkzaamheden bijgestaan door de raad, een kleine groep kloosterlingen, waaronder de prior, die samen het dagelijkse bestuur van de abdij regelen. Een abdis kan een ‘gemijterde’ abdis zijn en wordt dan kerkrechtelijk op hetzelfde niveau gezien als een bisschop en heeft de jurisdictie over de abdij, zoals een bisschop over een bisdom.

Normen en waarden

“Wat is de laatste vijfenzeventig jaar de grootste verandering geweest in de Zuidwesthoek?”

Toine heeft zijn antwoord direct klaar.

De grootste verandering is *de verstarring* in de maatschappij. Mensen hebben geen maatschappelijke cohesie meer. Het eigen belang komt op de eerste plaats. Men is onverdraagzaam geworden tegenover alles. Zelfs tegenover de directe burens. “De buurman moet nog maar een muurtje willen bouwen of men beroept zich al op planshade.” De individualisering en de gewijzigde rol van de media hebben de mensen veranderd. Maar ook *de cultuur* in onze regio veranderde. Met verstreckende gevolgen. Deels door de komst van ‘import’ forensen. Maar het meest wellicht door de komst van grote bedrijven als Fokker en de luchtmacht met duizenden banen naar de vliegbasis Woensdrecht. De grootste gevolgen heeft dat gehad voor Hoogerheide. Ossendrecht heeft als enige merkbare invloed in de jaren vijftig de komst van de kazerne gehad. Ossendrecht is daardoor relatief weinig veranderd als dorpskern. “Een geluk daarbij was dat men onze bossen nooit heeft verkocht aan een project-

ontwikkelaar of makelaar van buiten de regio. Daar heb ik zelfs de burgemeester destijds nog voor gewaarschuwd. Als je zo iets toestaat worden bossen bouwperceeltjes van ongeveer 1000 vierkante meter en krijg je vervolgens vakantieparken en vilawijken. Voor mensen van buitenaf.”

Alweer heeft Toine een punt. Massa's toeristen trekken tegenwoordig naar Engeland, om te genieten van de traditionele countrysites daar. Dat kan vandaag alleen, omdat de industrialisatie en de verstedelijking daar aan het platteland voorbij gingen. In ons land heeft men - in het bijzonder in Brabant - destijds gekozen voor spreiding van productie en van bedrijven, waardoor overal groeikernen ontstonden. Mede daarom is Brabant het vertrouwde Brabant niet meer. Parallel hieraan kun je concluderen dat dit ook geldt voor Hoogerheide, dat ook niet meer het karakteristieke dorp is dat het ooit geweest is. “Maar niet alleen de industrialisatie en de verstedelijking zijn hieraan debet. Minstens even belangrijk is het vervallen van de traditionele *binding met de gemeenschap*. Dit komt ondermeer door de toegenomen mobiliteit. Net als door de rol van televisie en media. Ook de gunstige sociale voorzieningen hebben er voor gezorgd dat de mensen elkaar niet meer noodgedwongen moeten helpen. Dit heeft tot vervlakking geleid. Vroeger was in de zomer iedereen 's avonds buiten als het mooi weer was. Men ontmoette elkaar in de buurt, in verenigingen of zittend op een

bankje voor het huis in de eigen straat. Men kende elkaar.”

We praten dieper over de oorzaken. Mobiliteit zorgt voor veel afwezigheid. Televisie voor afzondering in de eigen woonkamer. Het grote aanbod van media en televisiezers zorgt voor verscheidenheid van informatie. De individualisering en de hoge graad van scholing zorgt voor persoonlijke meningsvorming. Maar de grootste verandering komt wellicht door het vervallen van *gemeenschappelijke normen en waarden*. Niet te verwarren met leefregels en wetten, die in een organisatie of samenleving nu eenmaal absoluut nodig zijn. Normen en waarden zijn opvattingen en meningen. Gemeenschappelijk of persoonlijk van aard. Persoonlijke normen en waarden hoeven daarom niet dezelfde te zijn als die van premier Balkenende of van een willekeurige dorpsgenoot. Zaken als palliatieve sedatie, euthanasie of het homohuwelijk zijn daar expliciete voorbeelden van. Terwijl over een wettelijk gebod zoals *verboden door rood licht te rijden* geen discussie mogelijk is.

Museum Den Aanwas

“Hoe is de interesse in ons museum voor ons regionale verleden? Is er verschil tussen jong en oud publiek?” vraag ik naar aanleiding van de geconstateerde verstarving en vervlakking. Verrassend vertelt Toine enthousiast over een duidelijk waarneembare behoefte naar informatie uit ons regionale verleden.

Ook van jongeren en allochtonen. Vol vuur vertelt hij van zijn recente ervaringen met jongeren en in het bijzonder “buitenlandse” jongeren uit de Randstad.

Zij blijken opmerkelijk geïnteresseerd te zijn in het leven *zoals het was* in onze Zuidwesthoek. “Ge kunt alles tegen ze zeggen, ook over onze vroegere gemeenschappelijke normen en waarden.” Spontaan noemt hij voorbeelden die terloops in ons museum ter sprake kwamen. Variërend van algemene interesse naar ons verleden, alsook naar onze zeden. Op mijn vraag of oude tijden zullen herleven, lacht hij. “Ach, alles komt en gaat. De eeuwige cyclus van het leven,” zegt hij filosofisch.

Het museum Den Aanwas - zijn dagelijks leven en bezigheid - bloeit. Het mooiste zou zijn dat ook de gemeente hierin verantwoordelijkheid neemt.

Immers elders hebben gemeenten ook gemeentelijke musea met uiteraard gemeentepersoneel. Een beetje personeelslid kost zo 50.000 euro. Ons museum draait geheel op vrijwilligers en is dus min of meer een gratis attractie en kenniscentrum over ons regionale verleden. Waar best meer ondersteuning bij zou passen. Zeker in het licht van de toeristische plannen in onze gemeente.

De toekomst

Voorzichtig vraag ik Toine naar de toekomst. Naar zijn persoonlijke wensen. Typerend praat hij hierbij niet over zichzelf. Maar over ons heem, onze Zuidwesthoek. “Ik hoop,” zegt hij ons gesprek besluitend, “dat men zal proberen de identiteit van onze streek te bewaken en te behouden.”

Daar valt weinig aan toe te voegen moet ik constateren. Want een volk dat zijn regionale identiteit verliest, verliest behalve een kenmerkend karakter ook het onderlinge gemeenschappelijke houvast.

In deze tijd van globalisering en Europese eenwording wordt regionale identiteit wellicht ons sterkste wapen.

In economisch en toeristisch onderscheid. Maar wellicht nog relevanter, als drijvende kracht om overeind te blijven in een door digitale techniek beheerde en overheerste wereld.

Hoogerheide, 9 mei 2006
Adrie Dobbelaar

EEN DORP VOL CAFEETJES (deel 6)

door J. van den Bussche

De weg van Ossendrecht naar Hoogerheide was in vroeger tijden een karrenspoor, kronkelend langs kleigrond en duinranden met droge en natte gedeelten. Gedurende de wintermaanden was er nog extra watertoevoer vanaf de Brabantse Wal, wat een modderige bedoening was op de lage delen te Calfven en de Aanwas.

De rijtijd met paard en kar naar Antwerpen was via deze weg echter een uur korter dan over Putte. Een reden om plannen te maken dit karrenspoor meer te egaliseren en van een grindlaag te voorzien. Bij hoogteverschil, dat te Calfven opliep over een korte afstand van nul tot twintig meter, moest er ter plaatse zand af of bijgevoerd worden, zodat men nu nog op meerdere plaatsen tussen de wallen het idee heeft een holle weg te berijden. Ten tijde van deze grondverplaatsing was het einddoel de aanleg van een bedding, die met vele karrenvrachten grind moest worden opgevuld. De zwakke en laaggelegen bermten kregen een extra steunbed. Duizenden kubieke meter werden aangevoerd waarvan eenderde [1800 kuub] via de haven van Bergen op Zoom en tweederde met de boten die aanlegden in de Ossendrechtse haven aan het einde van de oude dijk.

Om de kosten te verhalen werd de verbinding van Hoogerheide naar de grens met Zandvliet via Calfven/Aanwas - en enkele honderden meters richting dorp - belast.

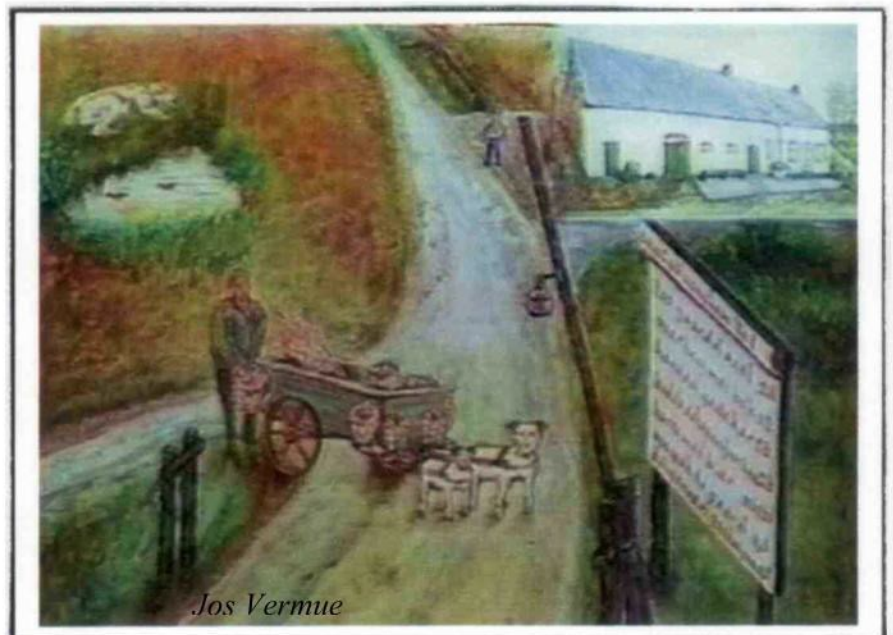
Een tolweg

Er kwamen twee tolbomen, een op de Aanwas en de andere te Calfven. We beperken ons nu tot deze laatste, die werd geplaatst even noordelijk van de Zandstraat, ook wel Bremweg genoemd toen, gelegen op 978 ellen van de provinciale klinkerweg te Hoogerheide. De boerderij op de hoek van deze straat, waar de tolbeambte woonde, werd gebouwd in 1745 en stond vernoemd als het huis van Jan van Eekelen.

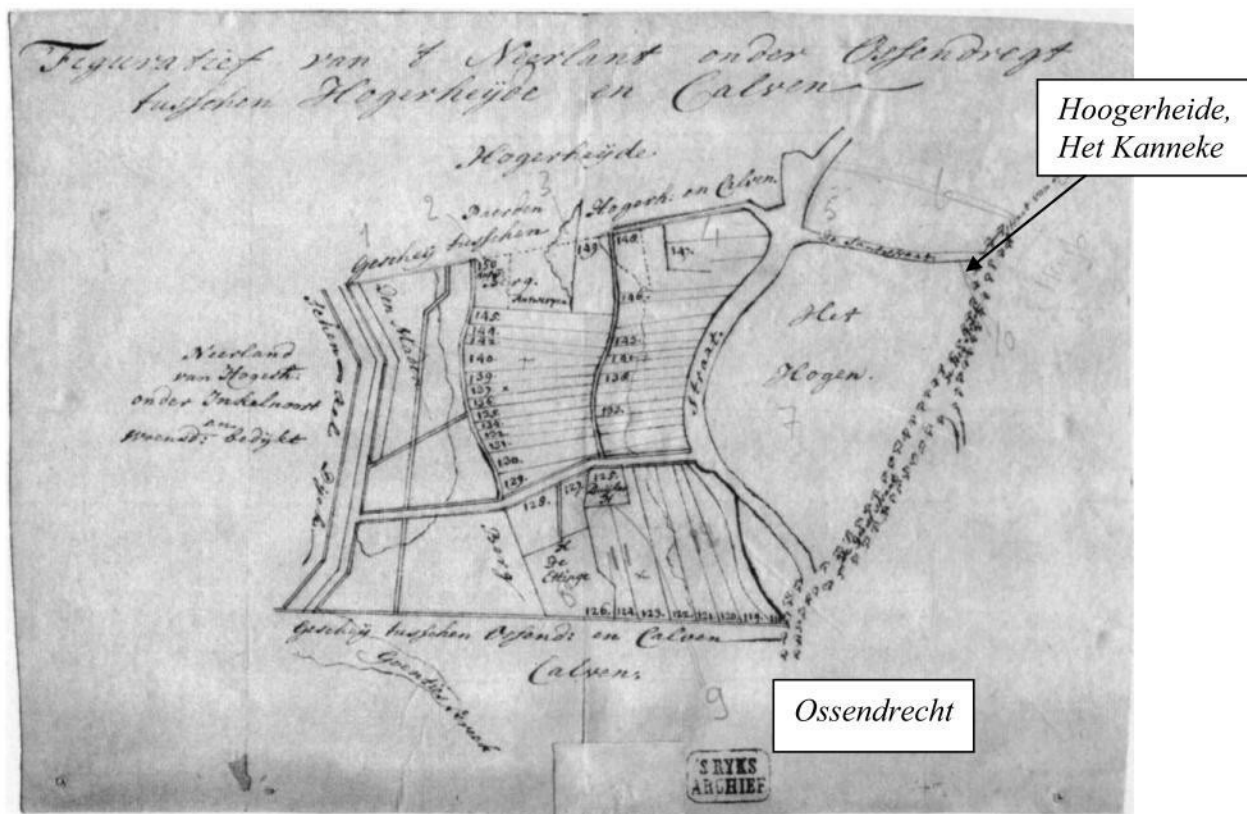
Het mag gezien worden als een vroeg stenen bouwwerk te Ossendrecht.

De heer van Buuren neemt het twee jaar later over en door verkoop kwam het verder in bezit van Johannes Ambrosius de Coster en Johanna Becks. Het werd een herberg en later tevens een tolhuis. De akte vermeldt een huis, schuur en stallen

waarin is ondergebracht de herberg "Het Kanneke" met verdere timmer, staande op 3 gemeten 17 roeden grond. Op de schoorsteenmantel in de gelagkamer was de naam

ingewerkt: "Dans la staminee" (= in de staminee). Verder waren vuurijzers, ket-

tingbraadpan en een bak met strooizand, de attributen bij de vuurhaard.

De benaming Het Kanneke kan afkomstig zijn van de vroegere boerderij/schuurkerk met die naam, een bezit van de Wilhelmiëten van Huijbergen, dat gelegen was op de Paerdenberg, enkele honderden meters westwaarts in de polder. Zo staat dit vermeld in hun boeken van 1600 en 1630. Dit punt was gelegen op de grens tussen Hoogerheide en Ossendrecht.

De heer van Hoogerheide wilde hier het kerkbezoek beletten en de vraag was steeds

van wie nu de wildert was, waarover de Wilhelmiëten de Paerdenberg konden bereiken. Op voorspraak van de markiezin van Bergen op Zoom, gesteund door de heer van Calfven, kwam een compromis tot stand met de heer Johannes van Aerssen: op de wildert werd een Bergs strookje afgebakend, waarover de Wilhelmiëten, via hun convent aan de hoofdweg over het roomse paadje op Papenhoek, de Paerdenberg konden bereiken. De schuurkerk is later door brand vernield. Of er kerkdiensten zijn geweest in Het Kanneke aan de Zandstraat vermelden hun archieven niet.

Terug naar de tolweg

Toen de tol werd ingevoerd op 1 mei 1859, ten behoeve van de gemeenten Ossendrecht en Woensdrecht, was de herbergier De Coster al lang overleden. Zijn tweede vrouw, Elisabeth Heijbrechts bleef achter met negen minderjarige kinderen, voorwaar als moeder een somber toekomstbeeld.

Nabij de herberg Het Kanneke werd een slagboom en bord geplaatst met een gedetailleerde lijst van tarieven voor mensen, dieren en voertuigen, en vrijstellingen van overheidspersonen en legeronderdelen. Een half uur na zonsondergang werd de rode lantaren ontstoken en ging de boom dicht. 's Morgens voor het aanbreken van de dag het tegenovergestelde. Men moest

wel op speciaal verzoek 's nachts de tolboom openen. De man die tolbeambte wilde zijn, verbond zich voor een jaar aan dit contract en moest twee vertrouwde mensen zoeken die financieel garant stonden voor hem.

De meeste keren werd het de cafébaas van Het Kanneke, Bernardus Maximilianus Hellaert uit Santviet. Zijn broers Jacobus en Cornelis stonden borg voor hem.

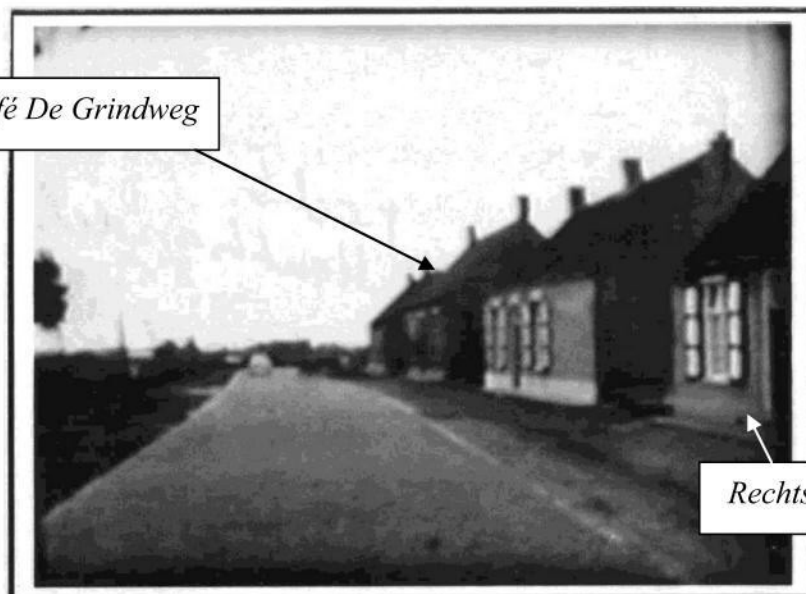
Ook kastelein Wuijts van de graanhandel was enkele jaren tolbeambte.

De tolgewegheffing duurde tot 1876. Daarna nam de provincie de kosten op zich, die vooral bestonden uit een jaarlijkse aanvulling van grind. Dit ging zo door tot 1889. Het was geen succesformule geweest; de tolboom en aanverwante attributen werden met opbod verkocht.

CAFÉ DE GRINDWEG / HUIS TEN HALVE

Op het hoger gedeelte van Calfven, kort bij de grens met Hoogerheide, zag de weg er veel beter uit. Dat vond ook Kees van de Berg, die met zekere voldoening zijn café de naam gaf: afspanning De Grindweg. De gelagkamer hiervan had een oppervlakte van 24 ½ m². Een redelijk baancafé voor voerlui met honden- en paardenkarren. De eerste bewoners waren Cornelis van de Berg en Johanna Dekkers. De grote baan

Bergen op Zoom-Antwerpen via Calfven kwam steeds meer in gebruik. Ook de opvolgers Frans de Nijs en Petronella de Leeuw dachten daar zo over en met hun zeven kinderen woonden ze er, misschien wat bekrompen, van 1909 tot 1920. Zij vertrokken naar Dinteloord en sloten de deuren van hun café wat toen de naam droeg: Huis Ten Halve.

Tweede van links café De Grindweg

Rechts café De Houthandel

CAFÉ DEN HOUTHANDEL

Het eerste café, rechts vanaf de grens met Hoogerheide, werd bewoond door Piet de Jong-Hertogs. Hij verwerkte boomkruinen en takken tot mustert, kapte kapikkelhoutjes en verzamelde proppen, de dennenap-

pel dus, alles voor aanmaak van het vuur. De zwaardere stook, klippeltjes en pinnen waren meer de echte verwarmingsblokken. Ook het maken van rijsbezems behoorde bij hun handel. Hij bezat paard en kar voor

aanvoer, maar vooral ook voor thuisbezorging van zijn aangeboden handel naar burgers en ondernemers, die talrijk waren in b.v. Bergen op Zoom. Dit werk was een aanvullende verdienste voor de wintertijd, dus buiten het seizoen van de landbouw en de steenbakkerijen, dat acht tot negen maanden duurde. Deze handel met vraag en aanbod heeft vele jaren bestaan voordat men overstapte op de meer moderne kolenkachel en de in opkomst zijnde centrale verwarming. Na Piet de Jong, is de houthandel nog voortgezet door Jan Baptist Stuijts–Jaspers. Zij vertrokken later naar Rotterdam.

CAFÉ HET KROONTJE

Dit huis boven op Calfven stond er al voor 1885. Als café vernoemd even voor 1900 en bewoond door Cornelis Bastiaanse en Adriana Theuns. Hun vergunning klopte niet helemaal, maar op 19 oktober 1907 werd dat weer in orde gebracht. Deze

Mie 'den Blink'

drankgelegenheid kreeg meer belangstelling in de Eerste Wereldoorlog, toen hun dochter Marie ook achter de tap kwam. De staminee had twee ruimtes, één van 20 m² en één van 16m², die verbonden waren via een portaal. De naam “Het Kroontje” veranderde in de volksmond in “het café van Mie den Blink”.

Bij binnenkomst waande men zich in een museum of eerder in een rariteitenkabinet. De waardin Marie Bastiaanse plakte alles tegen de muur, zowel stukgevalen borden en kopjes, allerlei snuisterijen, waardevol of minder oegnd: het moest bewaard blijven. Dit was het verzamelcachet dat bij Marie paste. Daar hoorde zelfs een testament bij dat door notaris Voeten werd opgesteld ten voordele van vader en moeder en/of later toebedacht aan zuster Catharina Petronella als ze dan nog ongetrouwd zou zijn.

Jonge mannen en de op Calfven gelegde soldaten verbleven er graag en er werd heel wat af gelachen. Zij hebben Marie de bijnaam “den Blink” bezorgd, en haar de

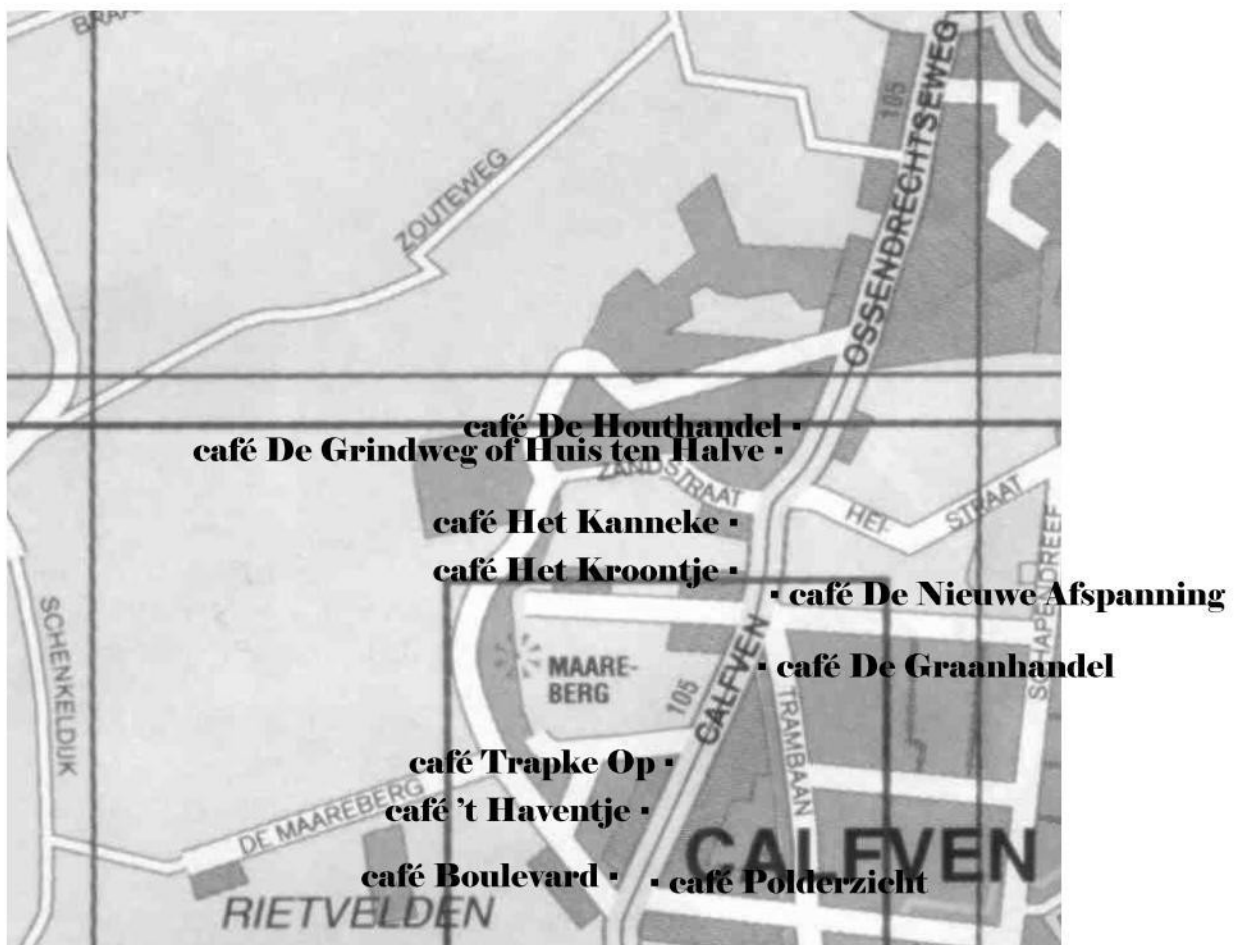

glans gegeven van schoenpoets, die hier blink werd genoemd, waar ze deze gastvrouw een keer mee hadden ingesmeerd. Na de oorlog was de lol er snel af en trouwde Marie, maar dat huwelijk was van korte duur; de glans van weleer had zijn effect verloren. Zijzelf vertrok naar Breda en de dagen van het café waren geteld. De nieuwe bewoners Piet Dietvorst en Anna Catarina Bolders zagen meer heil in een kruidenierszaakje daar ter plaatse.

Weer later maakte Theofiel Hugens Bolders er vanuit de rijwielfabriek De Mol een fietsenwinkel van. Piet van Tilburg en Nelleke Huijgen zien we daarna als nieuwe kruidenier boven op Calfven. De buurt-

winkel van toen was zoals men dat noemde *aan en bij*, dus ieder moment van de dag even er tussenuit, voor wat aanvulling of gerief, en gretig gebruik maken van het laatste nieuws dat mee rolde over de toonbank.

HERBERG DE NIEUWE AFSPANNING

Tegenover “Het Kroontje” op Calfven stond een boerderij die dateerde van rond 1850 en op “Groot Brengbrood” was gelegen. Deze werd “De Nieuwe Afspanning” genoemd. Deze naam is vermoedelijk overgenomen van de eerder genoemde “oude” afspanning De Grindweg/Huis Ten Halve, die inmiddels verdwenen was; evenals de grindweg zelf, die geplaveid werd met kinderkopjes.

Johannes Bernardus de Leeuw en Catharina Antoinetta de Dooy, getrouwd op 4 juni 1859, woonden en werkten daar in de landbouw en kregen op 11 januari 1866 gezinsuitbreiding door de geboorte van een zoon.

Deze man, Frederik genoemd, opende later met zijn vrouw na 1894 deze nieuwe afspanning.

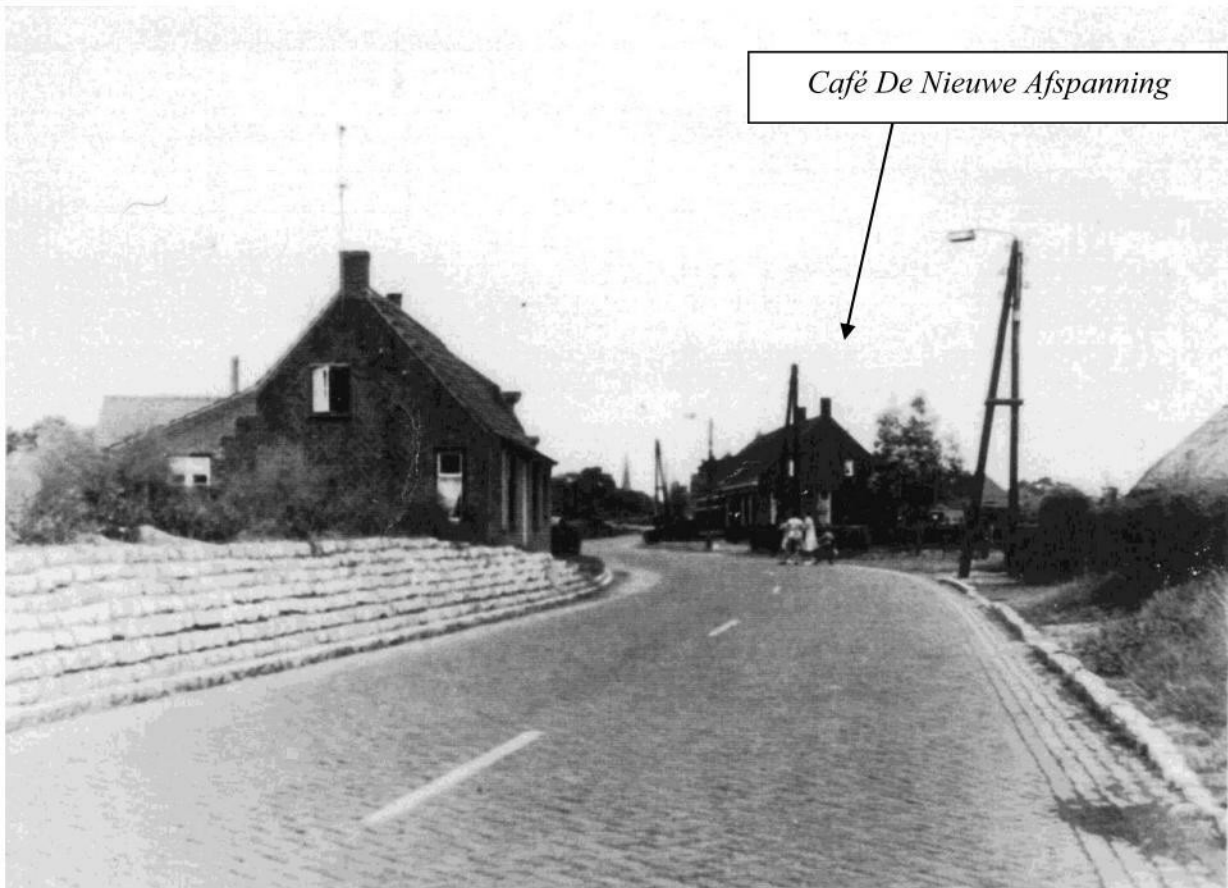
Bij de aanvraag van een vervolgvergunning, op 29 december 1904, staat vermeld dat het zuidelijk vertrek van hun woning dienst deed als herberg en een grootte

heeft van 29m².

Ook zij hebben hier wat rijkere jaren gekend in de Eerste Wereldoorlog. Voor hun deur kwam de halte van de stoomtram, die eerst bij de buurman lag. Druk verkeer van soldaten op Calfven vanaf 1914. Tevens werd het grensbataljon Ossendrecht via deze lijn bevoorrad. En ‘s avonds aan de bar klonk het door met zin of tegenzin: “Er is voor ons soldaat geen beter leventje te vinden dan op Calfven dan op Calfven dan op Calfven”. Het einde van de oorlog nadert en de familie De Leeuw verkoopt haar woning aan Johannes Geers- Nudder uit Braschaat, die verder gaat met het café. Een misrekening: de betere tijden zijn dan voorbij. Na enkele jaren was het sluiting van de herberg.

Vervolgens woonde hier nog de families De Nijs, Jaspers-de Leeuw, en Pijnen-Bolders.

We moeten zeker nog vermelden dat deze boerderij annex caféruimte dienst heeft gedaan als noodhospitaal in de beginfase van

de slag om de Kreekrakdam vanaf 7 oktober 1944. Een bloedig tafereel, waarbij de naam herberg een andere betekenis kreeg. In 1967 werd het pand afgebroken omdat de provincie in de verbinding Bergen op Zoom – Antwerpen een nieuw weggedeelte

wilde creëren, n.l. van boven Calfven via de Trambaan in Ossendrecht de Burgemeester Voetenstraat kruisend en vervolgens parallel lopend met de Langeweg richting Zandvliet. Sneller en doelmatig, maar dit werd nooit uitgevoerd

CAFÉ DE GRAANHANDEL

We kenden boven op Calfven ook een graanhandelshuis van een zekere familie Wuijts.

Hendrik Wuijts en Adriana Hertogs werden al in 1853 als bewoners van Calfven vernoemd.

Cornelis Wuijts en Maria Cornelia van Linden stonden vanaf 1882 ingeschreven als winkelier en herbergier in bovengenoemd café. Hij was daarbij handelsreiziger in het binnenland en in 1872 tevens tolbeambte op Calfven. Bij de BBA - zowel de tram als later de autobusdienst - staat vanaf 1887 officieel "De Graanhandel" vermeld als stopplaats. De herberg is 22½ m² in het noordwestelijk vertrek en voorzien van een biljart en enkele tafels om te kaarten. Zij hebben een gedeelte van hun tuin verkocht ten dienste van de tram. De achterdeur kwam bijna tot tegen de weg, ernaast hing de instelbare klok die de vertrektijd aangaf. De weg daar ter plaatse moest acht meter breed zijn. Ruimte voor in- en uitstap en wat vrachtvervoer. Jacobus Wuijts en Martina van de Moer onder deze naam ingeschreven in hetzelfde café, staand op A17 te Calfven, kregen hun tapvergunning op 20 oktober 1904; later overgenomen door hun dochter Johanna en

schoonzoon Jan Prop. De tramhalte werd verplaatst naar Frederik de Leeuw, waar meer ruimte was. De BBA-bushalte was vanaf 1934 weer bij De Graanhandel. Langzaam kwam de herberg in verval, maar Jan Prop en Sjo Wuijts beleefden daar nog de bevrijding op 7 oktober 1944.

Bewoners van café de Graanhandel, Jan Prop en Sjo Wuijts met twee kleindochters

En om het cafégebruik af te ronden hielden zij voor het laatst de deuren open tijdens de bevrijdingsfeesten in 1945 te Calfven. Als een latere bewoner kennen we nog Alfons Swagemakers en Lies van Oosterbos. Dan volgt er afbraak op dit markante spieke boven op Calfven.

De kasseien boulevard

Na de grindweg op Calfven, die veel onderhoud vergde, besloot de Provincie in 1892 over te gaan op keiwegbestrating. Deze hoofdweg naar Antwerpen was inmiddels veel drukker geworden, mede door de komst van de stoomtram en het douanegrenskantoor. Het kwam onder de aandacht

van de Nederlandse wielrijdersbond, A. N. W. B., die in Nederland reeds ruim driehonderd hulpposten kende en ook Calfven kreeg de officiële plaat van reparatie- en verbandpost aangevuld met het blauwe bordje "fietspomp".

CAFÉ POLDERZICHT

Deze post werd ondergebracht in Café “Polderzicht” van Piet Wircx en Cornelia de Kater.

Zij hadden in 1857 dit pand gekocht van de Elisabeth Hendrina Sprancker- Morin, weduwe van Martien Johan Ente, voor 200 gulden, 100 ineens, de rest à 5 % rente.

De verdiensten in deze baanherberg waren zeker niet slecht. Men kocht landbouwgronden

in de Noordpolder en bouwde in 1881 een nieuw huis met bierkelder en boerenschuur.

In 1899 komt Piet Wircx te overlijden, zijn vrouw “Keeke” met haar zes kinderen moeten verder. Zeer kordaat was zij alle dagen op haar post. Alleen op zondagmorgen, dan mocht ze met het koetske van de buurman meerijden naar de kerk. Dan genoot het toch wel grootsige vrouwke van haar kleiossie [kledij] en “durre” [hare] Brabantse sierlijke muts.

In het jaar 1917 overleed zij en toen had het vrouwke van Huijbergse afkomst er bijna zestig jaar Calfven op zitten.

Haar dochter Clementien, gehuwd met Marijn Nuijts uit Woensdrecht, had de zaak al overgenomen. Hij was werkzaam in de sierbeton op de Limburgse kolenmijnen en leefde zich uit in het moderniseren van hun woning op Calfven.

Jammer, zijn vrouw Clementien kon er maar vier jaar van genieten: ze werd ernstig ziek en overleed.

In 1922 kwamen de Hoogerheidense bakker Toontje Verschuren en zijn vrouw Maria Elisabeth Teijssen naar Calfven en kochten Polderzicht. In de boerenschuur moest een bakoven worden gebouwd en de winkel kwam aan huis. Zij stonden voor een niet te onderschatten opgave een klantenkring te vormen. Hun product was een best broodje en de contacten in de herberg waren goed, zeker door hun geste: de aankoop van een biljart.

Ook de “spaarbroeders” werd opgericht met maandelijks uitleg en jaarlijkse potvertering. Daar werden twee winterdagen voor gereserveerd en tijdens de rondwandeling met cafébezoeken op Calfven zorgde Pol van Loon voor de muzikale begeleiding. Ondertussen werkte de kastelein en zijn vrouw aan de feestelijke maaltijd waar ook de vrouwen aan deelnamen.

Een bakker als herbergier had zo zijn verplichtingen en rituelen. Met Nieuwjaar de gratis gift van een krentenbrood of

Cornelia “Keeke” de Kater

Keeke de Kater met haar dochters en rechts schoonzoon Marijn Nuyts

Marijn Nuyts moderniseerde zijn woning met sierbeton

Roel en Annie Nagtzaam sluiten in 1972 het café; later bouwen ze ernaast een bungalow met de naam Polderzicht en wordt het oude café afgebroken.

peperkoek. Wanneer er bij een klant een communicant was, stond de tafel voor deze feesteling gedekt. Dit was een hele belevenis, vooral als de bakkersvrouw dit op een leuke manier kon brengen. Evenzo na de doop van een Calfvens kindje het bezoek en vreugdedrankje in de herberg.

De familie Verschuren gaf hun woning in 1939 nog een flinke opknapbeurt en verkocht Polderzicht in 1946.

Roelandus Nagtzaam en Maria van Peer uit Standaardbuiten werden de opvolgers die het aandurfdn deze zaak over te nemen, aankijkend tegen een concurrentie van twaalf bakkers in Ossendrecht. Ook het café vroeg daarbij grote aandacht.

Hoe werd zoiets dan op voorhand bekeken?

Roel vertelt daar het volgende over. Bij de overname van een bakkerij speelt het aantal klanten een grote rol, maar het aantal baaltjes bloem is van doorslaggevende betekenis. Bij zo'n acht à tien baaltjes per week gaan de zaken goed. Hoger kwam toen niet vaak voor.

Men moest verder heel wat doen aan klantenbinding, inclusief de inzet en zorg voor een goedlopende winkel en café.

De spaarbroeders waren bij hen in goede handen. Ook zorgden ze dat het buurtschapgevoel goed bleef. Dit was door de bevrijdingsfeesten in de jaren 1944-1945 sterk gegroeid. De kosten voor deze feesten groeiden echter mee..... en men

bedacht iets.

Kermis op Calfven

In 1949 lijkt een kermis wel wat. Roel stelt zijn erf beschikbaar voor een kraam, een gehuurde danstent en een draaimolentje voor de kinderen. Ook zijn café en dat van Jan den Ouden, loopt vol met kermisgasten. Het wordt een groot succes. Calfven ten top.

Hoe loopt het verder?

De boerenschuur wordt in 1954 afgebroken en er is een nieuwe oven aan huis gebouwd.

Het aantal klanten groeit, maar ook het noodlot slaat toe: zijn vrouw overlijdt in 1958.

Ondanks zo'n verlies gaat het leven verder en in 1959 vindt hij in Annie Nagtzaam zijn nieuwe vrouw en steun om voort te

gaan.

De winkel wordt toegevoegd aan het café en de jaarlijkse kermis blijft bestaan tot 1962.

De komst van de televisie is niet bevorderlijk voor de caféklandizie.

Het is 1972. Men beslist het café te sluiten ten voordele van de vele arbeid in de bakkerij.

Zij horen bij de drie van de dertien warme bakkers van Ossendrecht die zijn overgebleven.

Bij gebrek aan opvolging wordt zes jaar later het oude Polderzicht gesloopt. De naam die nu op hun bungalow prijkt, is een herinnering aan de plek die bijgedragen heeft tot het middelpunt van Calfven.

CAFÉ HET HAVENTJE

We verplaatsen ons iets noordelijker van het bovengenoemde middelpunt en dan links van de weg waar Johan Baptist de

Greef en zijn vrouw Cornelia Juliana [Kee] Withaegs woonden. De naam van het café komt wat vreemd over maar Kee verkoos

deze aanduiding als voortzetting van de naam van het café van haar ouders waar ze als meisje had gewerkt en dat zich bevond bij het haventje aan het einde van de Oudedijk, "de Kaaidijk". De naam Cornelia Withaegs werd nooit genoemd; het was in de volksmond *Kee van de Kaai*.

Zij was op 17 oktober 1885 getrouwd en runde het café vanaf 1894 met groeiende klandizie. Ieder had zo zijn eigen manier om aan klantenbinding te doen. Kee had de broek aan, runde op deze manier haar klei-

ne café Het Haventje. Soms meerde ze enkele dagen bij haar moeder aan voor het "gewach" rond gezinsuitbreiding. Haar dochter zei: *de kinderen zijn allemaal aan de kaai geboren*.

Zoals dat vroeger heel vaak ging, had men tijdelijke inwoning. Zo verbleef bij Kee Jan de Jong, die met haar dochter was getrouwd, en ook de gebroeders De Greef. Na de Eerste Wereldoorlog werd het stil op Calvén en sloot ook Kee haar Haventje.

Het derde huis van links was café het Haventje, met daarnaast café Trapke op en rechts van de weg vooraan café Polderzicht

CAFÉ TRAPKE OP

Voor 1900 kochten Marinus Smits en Cornelia van de Zande uit Huijbergen een perceel grond van 20 aren en 20 centiares op de Geest, naast bovengenoemde familie De Greef. Het ging daar letterlijk al flink bergopwaarts, zodat bijna iedereen een opstapje moest maken om zijn huis te bereiken.

Toen de grond beschreven was, werd daar een woning op gebouwd, met inbegrip van ruimte voor herberggebruik. Naast de komende en gaande klant was deze locatie

ook een ontmoetingsplaats voor z.g. polderjongens, die werk zochten in het buitenland. Vader Smits en zoon Stan, die daar ook inwoonde, en de Calvense families Raaijmakers en Clarijs hadden heel wat ervaring opgedaan bij grond- en waterwerken in Duitsland en daarbij een zekere naam opgebouwd. Zij konden mannen aanbevelen bij Nederlandse uitvoerders, vaak voorzien van getuigschrift van reeds gedane werken. Een kleine dispensatie werd graag bedongen, n.l. enkele verlofda-

gen tijdens Ossendrechtse en/of Hoogerheidense kermis. In de winter met Kerst en Nieuwjaar, was het verlof iets langer en voelde men zich weer even thuis. De bewoners hier op de zandgrond, met de polders daar nog bij, verdienden hun brood in dit landbouwgebied, zo vermelden de gegevens. Met deze seizoenarbeid van acht à negen maanden per jaar kon de boterham amper besmeerd of belegd worden.

Calfvense polderjongens hebben een flink graantje meegepikt met hun arbeid in het buitenland o.a. Duitsland, Luxemburg, Frankrijk en Engeland. Na enkele jaren van zuinig zijn, kon met deze extra verdiensten een huisje worden gebouwd, zoals ook te Calfven gebeurd is. We komen in een vervolghet verhaal daarop terug onder het motto "de Ossendrechtse polderjongens in het gouden tientjestijdperk".

CAFÉ DE BOULEVARD

Helemaal kunnen we daar niet omheen, want ook Stan Smits - de Brie, teruggekeerd uit Duitsland in 1912, kocht bouwgrond waarop verscheen: woning, herberg en winkel, alles onder een kap. Een waardig Calfvens bouwwerk, gelegen aan deze

steenweg of boulevard Antwerpen -Bergen op Zoom. Zij kregen de wind in de rug aan klandizie vanuit het grensbataljon, dat in de Eerste Wereldoorlog ook op Calfven neerstreek. De loopgraven lagen om de hoek en soldaten konden zo het café of de

*Middelste rij links: zoon Stan en vader Marinus Smits toen ze in Duitsland werken.
Links naast de accordeonist zittend de vrouw van Stan.*

De koningin bezoekt Calfven

Koningin Wilhelmina bracht tijdens de Eerste Wereldoorlog, en wel op 28 februari 1918, een inspectiebezoek aan de verdedigingswerken te Calfven. Zij arriveerde per trein op het station Woensdrecht, en vervolgde haar reis verder te paard, geëscorteerd door haar militaire staf, via Hoogerheide naar Calfven. Op dit gedeelte van de Brabantse Wal waren defensiewerken uitgevoerd die pasten in de totale linie, opgezet vanaf de Belgische grens tot aan het riviertje de Dintel. Het doel daarvan was de Engelse troepen te beletten een rechtstreekse aanval uit te voeren op Duitsland. Het ging om aanvoer over de Schelde en dwars door Brabant naar het Roergebied. Zo'n aanval toestaan paste niet bij de neutraliteit van Nederland, dat kon niet en is ook gelukkig niet uitgevoerd.

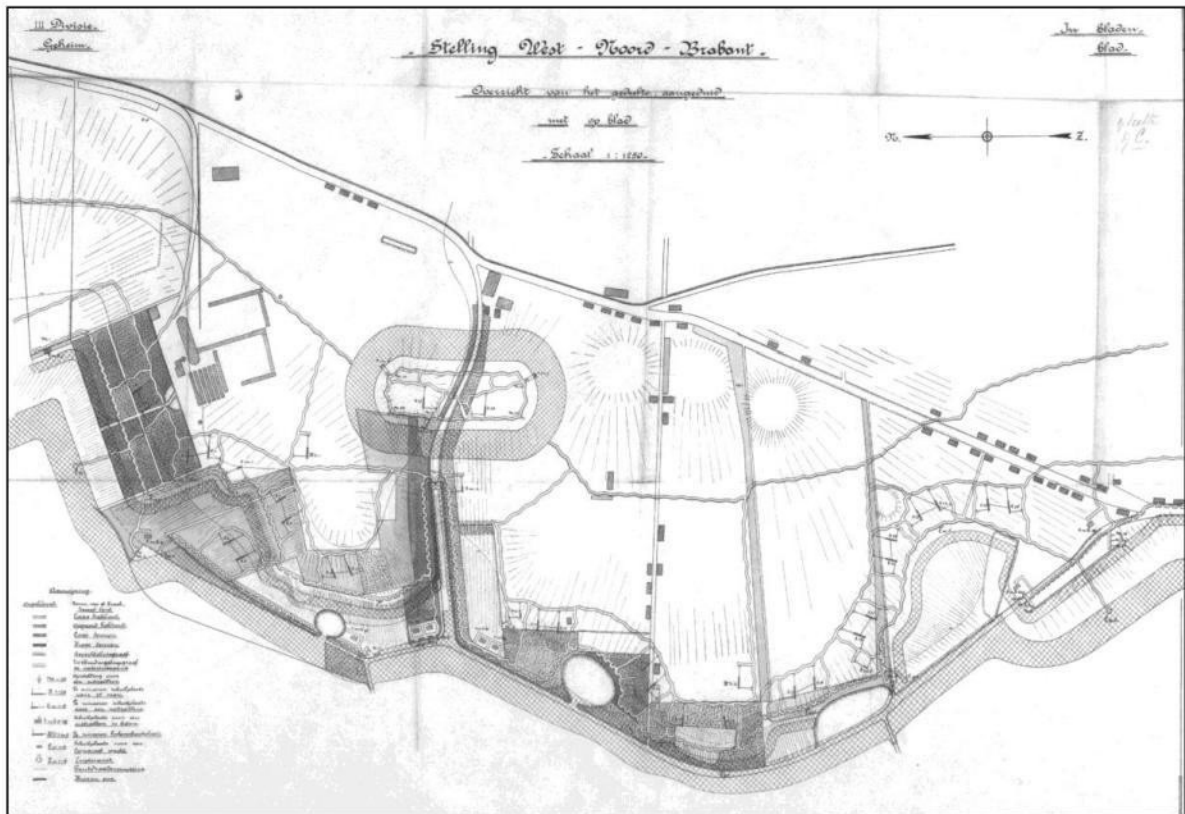
winkel bezoeken. Echter niet zo op 28 februari 1918, toen ieder in paraatheid was gebracht tijdens de inspectieronde van Koningin Wilhelmina, die de bunkerbouw en de loopgravenlinie op Calfven bezocht.

Herberg De Boulevard van Stan Smits bleef hier onder aan de berg gelegen een begrip als pleisterplaats en bushalte in het centrum van Calfven.

Jan den Ouden en zijn vrouw Thil Smits, de dochter van Stan, namen café en winkel over op deze idyllische plek, gelegen zoals

de Belgen dat aangeven, onder aan de Col van Calfven.

Een aantal jongeren van hier speelde voetbal in Hoogerheide, maar zij werden nooit opgesteld in het eerste elftal. Uit onvrede hierover staken ze de koppen bijeen en kreeg de Callefense Voetbal Vereniging gestalte met als clubhuis De Boulevard en met de omvorming van een weiland op "de Kleinhoef" tot speelveld. Geflankeerd door de bestuurders Polydoor en Janus de Jong, maken we kennis met de spelers.

*Boven: de stellingen op Calfven die koningin Wilhelmina kwam inspecteren.
Onder: de manschappen klinken op de realisatie van deze vestingswerken.*

Calfven stond, met de bekende eensgezindheid, achter de spelers zowel op het veld als in de herberg. De gemeenschap was echter te klein om meerdere elftallen in competitie te brengen en moest al snel afhaken. Boven-Calfven zocht contact met METO, onder-Calfven met ODIO.

Andere vertieren bleven wel in stand, zoals kaarten, biljarten en het vogelpikspel, bevrijdingsfeesten, Sinterklaasfeesten, enz.

Jan den Ouden overleed op 12 februari 1982 en zijn vrouw Mathilde Smits ging nog even alleen door en stopte op 28 januari 1986 met het café.

C. Dielens werd voor korte tijd de nieuwe bewoner. Hij veranderde de naam van café Boulevard in café Calfven, maar vertrok reeds op 20 april 1990 naar Reimerswaal.

M. Bernaarts kwam op 1 mei 1990 in de herberg en is tot op de dag van vandaag de enig overgebleven herbergier van Calfven. Met bekwaamheid en allure geeft hij het een nieuwe invulling die past bij stamgast en toerist.♣

M. Bernaarts, de huidige cafébaas van café Calfven

Callefense Voetbal Vereniging met als clubhuis De Boulevard en met de omvorming van een weiland op "de Kleinhoef" tot speelveld – de foto is van rond 930

Staannd v.l.n.r.: Janus de Jong, Piet Smits, Sjaak Bril, Sander Raaymakers, Frans Prop, Dolly Hugens, Jappe Schrauwen en Polydoor de Jong

Knielend/zittend v.l.n.r.:

? Nieuwlaat, Janus Dekkers, Koby Hugens, Piet Kil (den Dobber) en Geert Besters

JASKE DE GLOBETROTTER

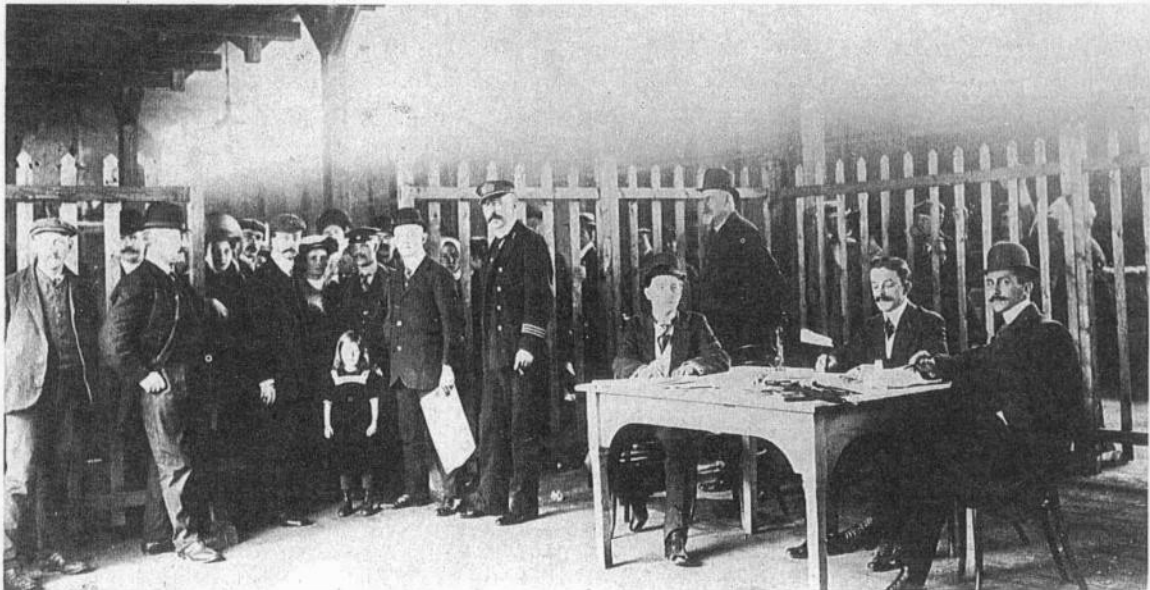
door J. van den Bussche

Aan de rand van het bos te Calfven, daar waar een karrenspoor verbinding maakt tussen het Heidehoeffe en de Trambaan, stonden, in het groen verschoolen, de huisjes van de families Janus van Dooren - de Dooy en van Kees Jaspers - Schrauwen.

In deze laatste woning werd op 4 oktober 1881 een zoon geboren, die officieel werd ingeschreven onder de naam Josephus Jaspers.

In de volksmond was de afkorting van zijn vaders achternaam Jas [Jaspers] evenzo ging die over op zijn nakomelingen. Zoon Sjefke werd daarin de uitzondering. Zijn kleine wat frêle gestalte was gezegend met een opvallende lichamelijke gezondheid en heldere geest; daarom misschien voor hem de koosnaam "Jaske".

Als een schrandere jongeling en een haantje de voorste groeide hij op te Calfven, vervulde zijn militie dienstplicht en werd daarna verliefd op de dochter van Jan Daamen en Maria Se-nechal uit Woensdrecht. Het kwam tot een huwelijk op 30 januari 1905 met deze Dimpfina Maria Josepha Daamen. Zij was toen 18 en hij 23 jaar. Een aantal maanden later werd hun eerste dochttertje geboren.

De 'ontvangst' na aankomst per boot in Amerika of Canada

Het grote avontuur

Bij gebrek aan werk, in de periode rond 1900, vertrokken vele arbeiders uit het West-Brabantse land naar Duitsland. Zij konden er aan de slag bij Nederlandse aannemersbedrijven zoals b.v. bij Dirk Verstoep, die er grond- en waterwerken uitvoerde. Er was daar een goed loon te verdienen. Ook Jaske vertrekt op 16 december 1909 met zijn gezinnetje naar Duitsland en werd ingeschreven als gastarbeider in de

plaats Osterfeld. Dat verliep enkele jaren goed, maar voor de echte avonturier die Jaske zou kunnen zijn, was niet Duitsland maar Amerika het land van belofte. Vele aantrekkelijke verhalen deden de rondemen kon er bijvoorbeeld door "iets" op te zetten, snel rijk worden. Mislukking lag aan jezelf, zegde men nonchalant. Een echte droom was natuurlijk de weg te volgen van de goudzoekers.

Velen zongen het lied van verlangen:

*Wij zoeken naar goud in de bergen,
beheerst door de koorts en de drift.
Wij wassen het zand der rivieren
en grijpen daar de gouden gift
enz.*

Velen waren Jefke en zijn vrouw in die dagen al voorgegaan. Ook zij konden de roep

van Amerika niet weerstaan en zochten contact in de havenstad Hamburg die verbinding onderhield met dit immigratieland.

Ze scheepten in, en om de kosten te drukken werd hij hulpstoker en zij bediende aan boord van de grote oceaanstomer, die de familie Jaspers -Daamen met een enkele reis naar het land van belofte voerde. In Los Angeles zetten ze voet aan wal.

Heimwee naar Calfven

Van het ingebeelde avontuur en de droom van goud zoeken bleef in het werkelijke levenspatroon niet veel over. Het schrandere Jaske kon wel direct aan de slag in een tractorenfabriek, maar daar gingen ook, zoals elders, de dagen gewoon open en dicht.

Het leven was er voor hen niet slecht, maar dat de heimwee naar Calfven zulke invloed had op Jaske, dat had niemand voorzien. In dialect noemde men dat toen: *hij stikte van de vaart*.

Zijn vrouw, die dit gevoel niet kende, deed een beroep op haar vader en moeder in Woensdrecht of deze genegen waren naar Amerika te komen wonen als ondersteuning en verwerking van dit probleem.

Werkgelegenheid kon Jefke voor haar vader zeker garanderen. En zo vertrok de familie Daamen-Senechal in 1913 van Woensdrecht naar Los Angeles.

Zij waren dat jaar niet alleen, 1.414.000 emigranten maakte de overtocht, het merendeel vanuit de haven van Antwerpen.

Tevergeefs

Alle hulp ten spijt, manlief zat totaal in de misère en keerde teleurgesteld alleen terug naar zijn Calfven. Wel met beloftes om na een tijdje van rust en weerzien terug te keren. Toen echter brak in Europa de Eerste Wereldoorlog uit en kwamen er ook gevechten op zee. Het Engelse passagiers-

schip de Lusitania werd stuk geschoten en er verdronken bijna 1200 mensen. De Amerikaanse president Wilson werd gewaarschuwd niet de oceaan te bevelen. Zijn hele vloot zou worden ge-

Spotprent van een O.W.-er

torpedeerd. Belemmeringen dus die zijn terugkeer naar Amerika in de weg stonden. Nederland bleef bij dit oorlogsgebeuren officieel neutraal, maar als er wat te verdienen viel, was de verleiding voor velen vaak te groot. Er kwamen steeds minder schepen aan in de Nederlandse havens. De prijzen vlogen omhoog en het voedsel werd gedistribueerd. Ook de petroleum werd schaars,

zodat de zes lantaarns, die des nachts Ossendrecht moesten verlichten, werden gedoofd. De eerste oliecrisis was een feit; zij maakte de zaak duister wat toen een passend decor was voor smokkelarij. Grote OorlogsWinstmakers en kleinere veldsmokkelaars, de marechausseebrigade en de douane kwamen allen in actie.

Jaske, koning der smokkelaars

Zo een titel krijg je niet officieel toegewezen, komt echter ook niet zo maar aanwaaien, maar is meer een erkenning van vele "betrokkenen", die in hem de ongrijpbare zagen. Sjf kende, ook als stroper, de streek als geen ander, en wist de douaniers en marechaussee steeds op het verkeerde been te zetten.

Brigadier-wachtmeester Adriaan Elst, geboren te Woensdrecht en dus een streekgenoot, met de veelzeggende bijnamen als "het Prikkendier" of "den Beer", wilde voor dat kleine Jaske uit Ossendrecht niet onderdoen.

Dit blijkt uit een fragment op pagina 89 van het boek *Een eeuw koninklijk gezag* van Anton Jan Oele, adjudant-onderofficier der Koninklijke Marechaussees:

"De wachtmeester Van Ree was een zeer goed politieman, die een eervolle 1ste vermelding in het politieblad had gekregen wegens het oplossen van een moord te Koewacht. Ook te Ossendrecht waren zijn diensten gekend.

Op een nacht wist hij samen met een marechaussee in de schorren nabij de Schelde 15 smokkelaars te arresteren. Dit posten

geschiedde in een roeibootje, waarmee de Schelde werd afgezocht. Het groepje werd lopend opgebracht naar de marechaussee-kazerne te Ossendrecht, alwaar commandant Elst, die dit al vernomen had, triom-

fantelijk zat te wachten. Maar wat bleek: er was er een ontsnapt, wat een geducht standje opleverde voor de politiemannen.”

Gefopt

Wat daarin niet vermeld werd, was dat Elst kookte van woede omdat het wederom Jaske was, die geruisloos de dans ontsprong.

De persoon in kwestie had zich in het donker wat afgescheiden, gleed geruisloos in het water, brak een rietstengel af om adem te halen en ging kopje onder liggen. De marechaussees misten hem opeens en begonnen naarstig te zoeken; met de veertien arrestanten daarbij was dit echter niet te doen. Het was voor Jaske een geslaagde gok. Om gezichtsverlies te voorkomen, stuurde Elst vliegensvlug een marechaussee per fiets naar de woning van de ontsnapte, dan kon hij bij thuiskomst alsnog in staat van beschuldiging worden gesteld. Vol spanning wachtte de gezagdrager hem op, doch er gebeurde helemaal niets. Totdat in de ochtenduren de deur openging en Jaske naar buiten kwam. De politie schrok zich rot en kon niet veel anders doen dan geruisloos vertrekken met de gedachte: wanneer hij het echt is geweest, hoe is hij dan vannacht binnengekomen?

Hoe moet ik het commandant Elst vertellen?

Vermoedende dat deze situatie zich wel eens kon voordoen, had Jaske een droge greppel doorgetrokken tot achter zijn woning, om zo via een vergroot mozegat binnen te komen. Het laatste stuk achter zijn huis was afgedekt met takkenbossen waar hij lenig onderdoor kon.

We gaan nu zeker niet vertellen dat deze intelligente stroper-smokkelaar nooit is betrapt. Het bovengenoemde boek vermeldt echter geen grote genoegdoening voor brigadier Elst. Ook meldt men niet dat hij uit-

*Adrianus Elst
Brigadier/wachtmeester der Koninklijke
marechaussee.*

Geboren te Woensdrecht op 15.11.1869.

Van 11.3.1910 tot 1.8.1921 commandant.

Godsdienst Rooms Katholiek

Overleden op 28.2.1960 te Eindhoven

dagend tot hem zei: “Vanavond ga ik door de polder en morgennacht via de Plathuis. Zie me maar te pakken.” Steeds meer kwam Jaske onder druk te staan en kreeg boetes en bedreigingen thuisgestuurd, maar zonder geld of eigendommen kon men deze man alleen maar failliet verklaren. Maar reactie was er wel:

Het verhaal van de Douaan

“Wij werden wel ingelicht en verzonnen een list. In een laagte zouden we ons verbergen, een dunne draad spannen over het smokkelpadje, dit dan verbinden aan een stel busjes die gelijk bij aanraking zouden rammelen. De nacht brak aan en we lagen verscholen te wachten op de dingen die zouden gebeuren.

Ineens hadden we prijs en vlogen overend en daar stond een man overdreven hard: “Wat doen jullie nou? Ik loop hier gewoon en schrik me dood.” We hadden natuurlijk

de voorloper te pakken die het spel goed speelde: de rest was verdwenen.

Nog een keer is dit spelletje geprobeerd, maar dat hadden ze gezien. Zonder naamplaatje erbij was de draad doorgeknipt en ontstond er door onze schuilhouding wat verderop een vrije doorgang. Steeds meer kwam de smokkelkoning onder druk te staan en kreeg boetes en bedreigingen thuis gestuurd, maar zonder geld of eigendommen kon men deze man alleen maar nauwlettend volgen om hem in de val te lokken.

De grensbewakers waarmee Jaske het regelmatig aan de stok kreeg.

Bluffen

Op een keer moest hij zich melden bij de marechaussees. Hij zette zijn fiets tegen de muur, deed de klompjes uit en stapte naar binnen. Commandant Elst, gezeten achter zijn bureau, zou dit wel even klaren. Jaske bleef rustig en kalm, maar wist verder van niks. De woorden van Elst werden steeds

grimmiger en dreigender tot hij op het laatst riep: “*Donder maar op, ik krijg jou wel.*” Buiten gekomen waren klompen en fiets verdwenen. Op zijn sokken dan maar terug richting Calfven. De marechaussee kwam hem na en gaf zijn spullen weer.

Dit kon men wettelijk niet verantwoorden.

Voor de rechtbank

Ze sleepten hem voor de rechter omdat men dacht deze man op medeplichtigheid te kunnen betrappen. De edelachtbare vroeg hem listig en uitgebreid wat hij van bepaalde zaken wist en wat meneer Jaspers precies gezien had. Jaske antwoordde steeds dat hij niets gezien had en alles van anderen had horen vertellen. Het werd een litanie zonder eind: "Daar kan ik niets mee", zei de rechter besluiteloos. "Ga maar terug zitten." Toch had dit verhoor de verdachte wel iets gedaan. Hij ging naar zijn

plaats, maar na enkele stappen ont-snapte de spanning door middel van een luide gasexplosie in zijn broek.

De rechter vloog overeind en bulderde: "Dat hem jij gedaan." "Ik weet van niets", zei Jaske. "Ik heb het wel gehoord. Maar u hebt het ook niet gezien." "Eh nee", sprak de rechter wat beduusd. "Maar meneer de rechter", glimlachte Jaske, "wat u gehóórd hebt getuigt niet, u moet het gezién hebben."

De brandkast of de wollen sok?

Had Jaske geld? Verkwisten was hem niet geleerd. Wel onderging hij hetzelfde lot als de andere smokkelaars toen aan het einde van de Eerste Wereldoorlog de papieren bankbiljetten waardeloos werden verklaard. Als herinnering aan wat eens rijkdom was, bewaart de familie nu nog met een glimlach, de grote "buit" van weleer. Door deze geldontwaarding, waar niet iedereen toen in wilde geloven, was voor vele smokkelaars het bankroet nabij. En

dan komt toch weer het superieure bovendrijven. De man van Calfven had heel wat papieren geld omgezet in gouden tientjes, niet voor in de brandkast of oude sok, hij legde ze vast in een gegoten blok beton! Daar loop je zomaar niet mee weg, "en bij geldtekort kapte ik er gewoon een stukje af", zo vertelde hij later. Zijn koningschap werd na de oorlog een legende, de armoede bleef bij hem buiten de deur door zijn in betonverpakking opgeborgen schat.

Een nieuwe liefde

Ondertussen was zijn vrouw in Amerika ten tijde van deze oorlogsjaren wat in de vergetelheid gekomen en was er bij hem liefde ontvlamd voor een jong meisje van Calfven. De goede naam en sympathie van de mensen voor Jaske zakte af, temeer toen werd gefluisterd: "Ze is in verwachting".

Een zoon werd geboren te Calfven op 9 september 1920, een gebeuren waar de christelijke buurtbewoners niet op zaten te wachten. Jaske begreep dit en vertrok met vrouw en kind per 1 oktober van dat jaar naar Borgerhout, waar hij reeds werkzaam was als ijzervlechter. Een drietal jaren ging geruisloos voorbij toen ze weer het gesprek van de dag werden: niet getrouwd en weer in verwachting.

Jaske met zijn zoon Corrie →

Van het heden terug naar het verleden

Een tweede kind van hem? Als dat zo was, zou Sjefke zeker zijn verantwoording hebben gedragen, daar waren ze op Calfven van overtuigd. Financieel liet hij haar niet vallen en verzorgde de terugkeer naar haar ouderlijke woning.

Het was voor hem wel een reden te besluiten terug te keren naar zijn vrouw, die inmiddels in Amerika in de staat Ohio woonde. Met een Canadese petroleumboot, wederom als stoker, vertrok hij in 1923 ditmaal vanuit de haven van Antwerpen.

Een wanhoopsdaad

Een weerzien, waarbij het gebeuren uit de laatste jaren misschien niet helemaal werd doorgesproken, immers man en vrouw waren weer samen, de verstandhouding was hersteld. Sjefke, in alle waterkes gewassen, kon snel weer aan het werk, maar tien jaar huwelijksonderbreking kan toch het verder samengaan bemoeilijken. Zijn wederhelft had, net als hij, ook haar liefdesleven gekend.

.....Sjef vertelt later wel over zijn twee zonen, of waren dat háár zoons? Omdat Jaske niet officieel gescheiden was werden de jongens in Amerika onder de naam Jaspers geregistreerd.

Maar Jaske woonde in die dagen op Calfven!? Deze twee jongemannen dienden in de Tweede Wereldoorlog als vrijwilliger in het Amerikaanse leger en veranderden zo van nationaliteit. Kort na de bevrijding bezochten ze de familie in Ossendrecht. Misschien ontbrak de juiste tolk voor meer duidelijkheid.....De doorstart van hun huwelijk in Amerika liep stuk. Zij kon haar minnaar niet vergeten en Sjefke, vol ergernis, betrapte hen. De man verborg zich nog snel in de kast maar hij was ge-

zien. Met een vlijmscherp mes en pijnlijke kreet was, in een flits, de afrekening een feit.

Hij vertelt later het volgende: *“Helemaal in de war sloeg ik op de vlucht met een waas voor mijn ogen en een drang naar zelfmoord. Ineens bevond ik mij in een bootje en ging de rivier op. De Niagarawaterval*

in beeld als doel en eindbestemming.

Langzaam kwam het besef bij me terug, dit kan niet en dit mag niet, dan is alles voorbij. Niet dood, niet dood dreunde door mijn kop, en verwoed begon het gevecht om de rivieroever te bereiken.” Hij onderbreekt zijn verhaal en zucht zwaar: *“Ik was er kapot van. Aangehouden natuurlijk, maar door omstandigheden niet veroordeeld, en wonder boven wonder kwam ik vrij.”* Het is 1924 en hij verlaat, voor de tweede maal, zwaar teleurgesteld, Amerika.

verloren raakom?

De familie bewaart nu nog, met een glimlach, de grote "buit" van weleer

Waar zoek ik nu rust en geborgenheid?

Hij werd ingeschreven te Ossendrecht als volgt: Josephus Jaspers, en verzweg de rest, iets wat toen nog mogelijk was. Als woonplaats gaf hij op: een barak, genummerd C 13, staande te Calfven.

Helemaal alleen nu verder? Neen, verenigd met zijn vriendin en haar beide kinderen ook terug tussen het Calfvense volk, die het manusje-van-alles weer in hun midden opnamen. Zonder beroep ingeschreven, doch weer met listige gedrevenheid terug in de smokkelhandel. De jaren van voor-

geleden. Rundvee en varkens werden naar België getransporteerd, en vanuit België smokkelde men suiker, boter, tabak en vloeitjes. Einde citaat.

Het waren getrainde mannen de smokke- laars van toen, die op rubber schoentjes een manchester broek aan, waarvan de pijp onderaan samengebonden werd met een elastiek, vervolgens een wat ruimere trui en daarop het z.g. draaggetuig, al lopende een karig loon verdienden.

Ze wisten hun cliënten te bereiken aan de

Jaske voor zijn barak

spoed waren voorbij, het karige smokkel- loon was echter voor de meesten een nood- zakelijk kwaad om te overleven bij de op- lopende werkeloosheid van toen.

Adjutant-onderofficier Anton Jan Oele vertelde verder in zijn boek *Een eeuw ko- ninklijk gezag* op blz. 98: *De daden vallen niet goed te praten, maar er kan wel begrip voor worden opgebracht, wanneer men bedenkt hoeveel armoede er in die jaren is*

achterdeur via allerlei paadjes, tuinpoortjes of kleine doorgangen in de heg. Veel loopwerk voor weinig geld. Bij het smok- kelen over de Scheldeschorren werd ge- bruik gemaakt van polsstokken. En pas op hè: Jaske was daar een meester in. Tot op hoge leeftijd moest menig jongere het te- gen hem afleggen, zo kwiek was hij met de polsstok in het passeren van kreken en hin- dernissen.

Weer daden van schuld en onschuld

We verplaatsen ons verder in de jaren twintig toen op een nacht een groepje smokkelaars opereerde in de omgeving van café Het Hemeltje. Plots werden ze ontdekt door opperwachtmeester De Ridder en een marechaussee. De smokkelaars lieten de buit vallen en vluchtten. De Ridder, een

Op 16 november 1922 kwam De Ridder van de brigade Roosendaal naar Ossendrecht Per 1.1.1923 nam hij het commando over van de opperwachtmeester De Voogt. Dit tot 10.5 1940

man die politiehonden trainde, stuurde zijn bouwvier achter hen aan. Iemand van de smokkelaars dekte de aftocht, greep zijn mes en vloerde met een steek de woest aanvallende politiehond. Een grote toeloop van mensen en geweldige sensatie de volgende ochtend in het dorp. Er werd een drietal mannen voorgeleid als vermoedelijke daders, maar daar bleef het bij. Niemand klapte uit de school. Misschien was de doofpot voor meerderen bevredigender dan de waarheid.

Had de brigade zich al niet vaker overschat? Had hun devies 'zonder vrees en zonder blaam' al niet meer gewankeld? In het reeds genoemde boek vermeldt de schrijver

dat beroepsmokkelaars moeilijk te grijpen waren. Zeker als de heren marechaussees in volle uitrusting, met kolbak ofwel berenmuts op in actie moesten komen, dan was iedereen al gevlogen. Ze kwamen er niet voor uit, maar moesten vaak advies vragen aan het in hun ogen wat simpel dorpsveldwachtertje, die echter wel de weg en de mensen kende. De Ridder ontving veertig gulden vergoeding voor het verlies van zijn hond. Hij was niet haatdragend, "kende" de dader, maar kon niets bewijzen. Vaak waren ze later in gesprek wanneer ze beiden kwamen zwemmen in de z.g. Ossendrechtse kaai. Jaske, de dader dus, vertelt zijn verhaal vele jaren later: "Wat te doen tegen deze grote bouwvier, ik had geen keus. Met een steek was het gebeurd en ik vluchtte toen zo snel mogelijk weg. Het mes moest verdwijnen en mijn kleren heb ik verbrand en daarna kwam voor mezelf een grondige wasbeurt voor ik mij weer in het openbaar kon vertonen. Ze hebben me wel verhoord, geen bewijs gevonden en de anderen konden me ook niet zomaar verraden."

Tegen de tijd dat de marechaussees hun bontmuts op hadden gezet om in actie te komen, was Jaske reeds gevlogen.....

Een verrassing

Hem stond in die tijd nog wel een andere verrassing te wachten, nl. de geboorte van een dochter die hij niet de zijne kon noemen. Het kwam echter niet tot een breuk. Beiden kenden hun probleem en ze bleven alsnog bij elkaar. Zijn verzorging en toewijding waren er niet minder om, maar er-

Jaske met zijn 'dochters'

gens zijn er wel grenzen. Zij kon, zoals het liedje zegt, het lonken niet laten, en huwde een aantal jaren later met een andere man. Misschien teleurgesteld, maar zonder haatgevoelens bezocht hij nog regelmatig de familie en de kinderen en bleef hen steunen. Zij hebben hem tot aan zijn laatste levensdagen op handen gedragen. Zelf sprak hij: *"Zij waren waardevol en vijftiwintig procent van mijn leven"*.

Zo rond 1930 gingen ze uit elkaar en hij volgde de woorden uit de bijbel: neem uw bed op en wandel. De mensen van Calfven hielpen hem. De woonbarak werd opgepakt en geplaatst tegenover zijn geboortehuis in het bos van Frans van Dooren, onder de voorwaarde dat zijn oude vriendin niet bij hem mocht intrekken.

Het tijdperk Jaske is nog niet voorbij

Sjef werd overal gevraagd voor het ruimen van drinkwaterputten.

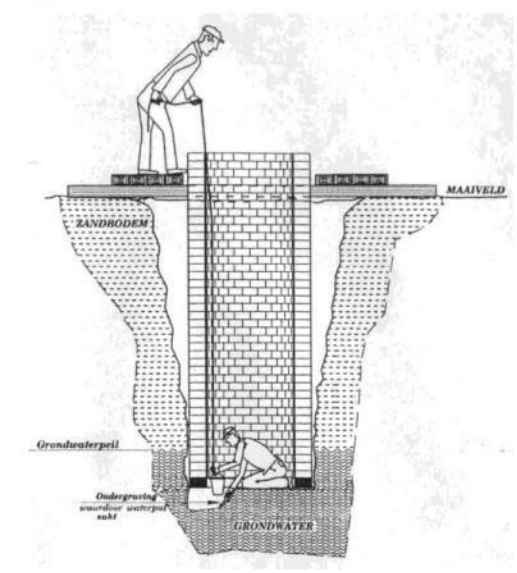
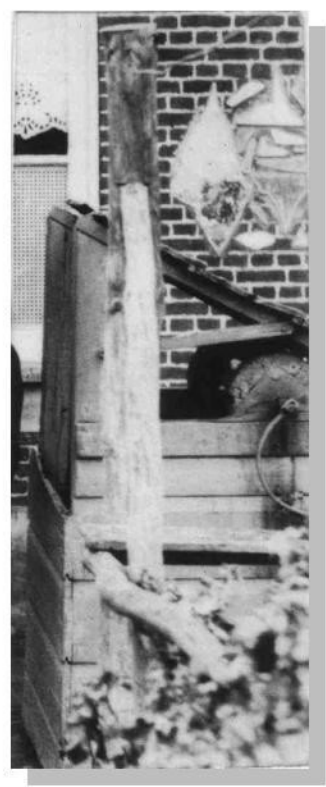
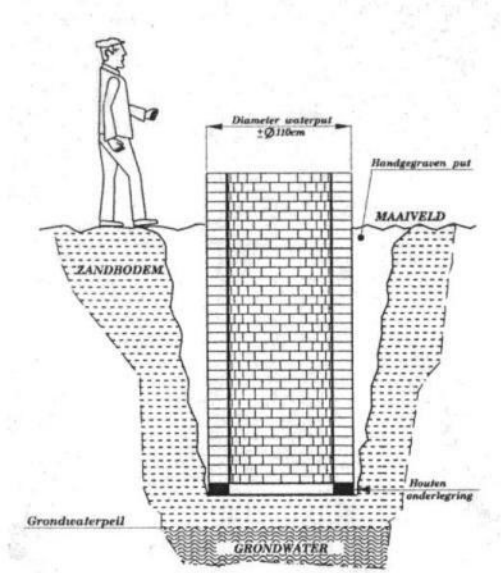
Een gedurfd iets en dus weer echt een uitdaging voor hem. Wat hield dit in? Het drinkwater in Ossendrecht tot \pm 1950 kwam voor het grootste gedeelte uit waterputten. Grondwater dat bereikbaar was via een gegraven kuil, diep of minder diep. Om nu een blijvende watervoorraad te houden werd een stapelput gebouwd. Men legde eerst een houten wiel op de bodem met diameter van b. v. binnen 85 en buiten 100cm, dit als stabiele onderkant. Daarop werden taps toelopende stenen getast, die dezelfde ronding aannamen als de ring. Door zanduitgraving onder het wiel kon men in diepte dalen, mede door de druk van de stenen, totdat het waterpeil in de put voldoende was. Bij gebruik vulde het

grondwater via de bodem en het doorsijpelen tussen de stenen steeds weer bij, maar daarin bevonden zich ook fijne deeltjes zand.

Dat verhoogde op den duur de bodem en moest weleens verwijderd worden. Dat was durverswerk, vooral een afgesloten put waarop een pomp was gemonteerd; in die ruimte zat vaak dodelijk gas. Jaske liet dan eerst een brandende kaars zakken en verklaarde het veilig als deze bleef branden.

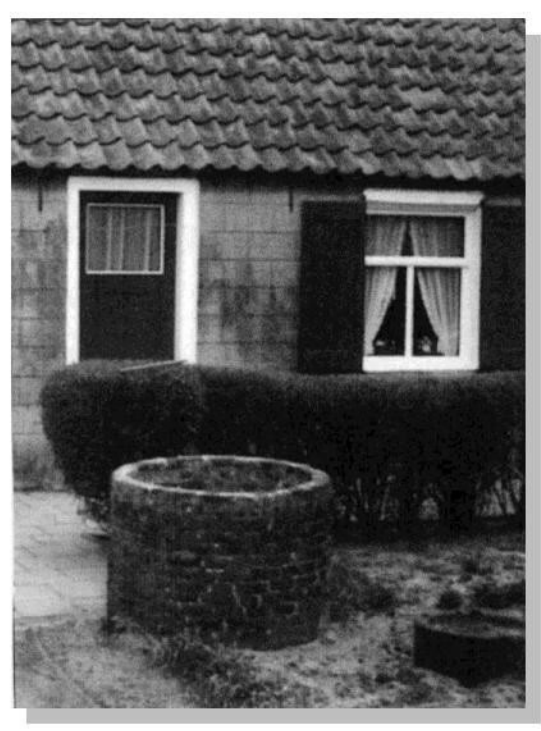
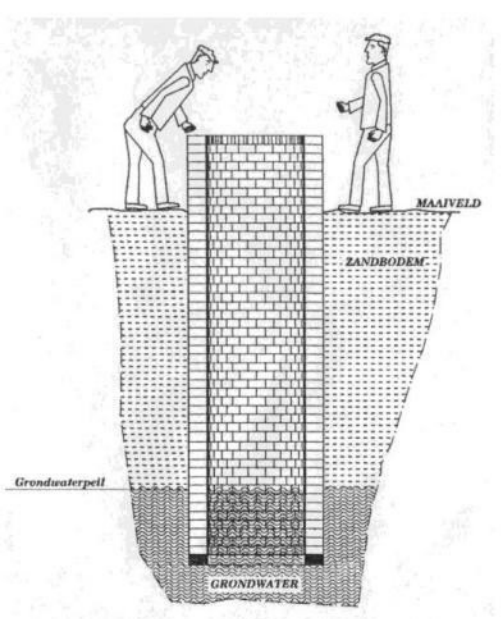
Vele jaren gewapend met schopje en emmer, een helpje op met elastieken band onder de kin, riep hij: *"zakken maar"* en daalde af tot in de diepste put.

Hij werd hier door zijn kundigheid zo geprezen, dat Jaske en het ruimen van waterputten altijd aan elkaar verbonden zullen blijven.

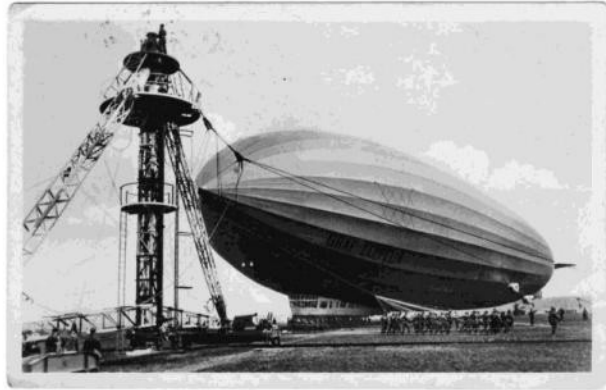
Het slaan van een waterput:

Onderaan werd een houten wiel gelegd waarop 'spie's' stenen werden aangebracht om ronding te krijgen. Alleen de bovenste meter of iets meer werd gemetseld.
Dit werk gebeurde meestal in september, dan was de waterstand het laagst.

In 1934 werden de mensen van Ossendrecht aangenaam verrast door een groot luchtvaartuig dat boven het dorp vrij rustig voortbewoog. Die had in de krant gestaan, dat moest hem zijn, “de Zeppelin”.

Ferdinand, graaf von Zeppelin (1838-1917) begon al in 1873 met zijn luchtschipontwerp en steeg in 1900 voor het eerst op met de LZ 1. Het tweede was in de storm tijdens de noodlanding in 1905 vernield. Drie jaar later volgde de beroemde vlucht Bazel-Straatsburg-Speyer-Mannheim-Mainz-Worms en Stuttgart. In de Eerste Wereldoorlog namen de zeppelins deel aan 'raids' boven Engeland en nu, anno 1934,

verscheen in volle glorie het luchtschip “de Hindenburg” boven Ossendrecht! Jaske had hem ook gezien, en via boeken de ontwikkeling gevolgd.

De Graaf Zeppelin van Calfven

Toen eind 1936 dan ook werd bekendgemaakt dat in het volgende jaar het huwelijk zou plaatsvinden tussen Prinses Juliana en Bernard von Lippe-Biesterfeld en alle buurtschappen in Ossendrecht gevraagd werden mee te werken aan een grote feest-

telijke Oranjegezinde optocht met allerlei uitbeeldingen, had Calfven al snel zijn onderwerp gevonden: onder leiding van Jaske bouwen ze een Zeppelin [type Hindenburg] voor de vliegdiens Calfven - Den Haag. Daarop aangebracht de foto van prinses en prins.

In de met riet beklede hangar te Calfven bracht Jaske als betonijzervlechter, constructiebankwerker, monteur, bekleder enz. enz. deze luchtrens tot stand. Hij werd hierin bijgestaan door de eensgezinde buurtschapbewoners, waarvan de vrouwen de uniformen voor hun rekening namen en lakens bijeen brachten, die de romp het juiste beledingscachet gaven.

Triomftocht

De rijtoer met alle wagens van de buurtschappen trok vanaf de grens van Hoogerheide, over Calfven, de Aanwas en door het dorp. Het moet voor dat kleine grote

Jaske een triomftocht zijn geweest, hoog gezeten in de cockpit van “de Calfvense Zeppelin”.

Zijn laatste blauwtje

Tijdens de herstelwerkzaamheden van klooster en kerk te Hoogerheide na de oorlog, was daar als aannemer ook aanwezig de heer Daamen, een familielid van Jaskes vrouw die nog in Amerika woonde. Ze bracht in die dagen een bezoek aan Breda

Jaske een paar jaar voor zijn dood

waar bovengenoemde Daamen was gehuisvest en sprak het verlangen uit haar man Sjefke nog eens te willen ontmoeten. De wens bereikte Calfven en Jaske stemde toe. Hij bezocht de kapper en kleermaker en tiptop in orde fietste hij naar de afgesproken plaats nabij de kerk. Was er een misverstand over de afgesproken tijd? Had ze zich bedacht? Of was de spanning te groot? Ze was reeds verdwenen toen hij daar aankwam. Een teleurstelling voor beiden? Voor hem zeker: een blauwtje lopen met je 72 jaar deed toch echt pijn. Wel volgde kort daarop nog een goed gesprek hierover met schoonvader Daamen, die vlak na de watersnood Rilland Bath bezocht.

Josephus Jaspers, eens de echtgenoot van Dimphina Maria Josepha Daamen, overleed op 10 september 1963 te Calfven op bijna 82-jarige leeftijd. Tot de laatste dag

werd hij verzorgd en ondersteund door de "familieleden".

Jaske: een bijzondere man met een turbulent leven die door zijn naasten en buurtgenoten om zijn behulpzaamheid op handen werd gedragen.

Een verkeerde man, is het oordeel van anderen: hij was immers een smokkelaar. Was hij daarin alleen? Wat te vinden van de grote oorlogswinstmakers, die vaak buiten schot bleven, en de gezagdragers die een oogje dichtknepen en een handje openhielden?

Ieder zijn mening. Voor de mensen die hem gekend hebben blijft Sjefke de globe-trotter en smaakmaker van Calfven. ♣

+

Ter nagedachtenis aan
Josephus Jaspers
echtgenoot van
Dimphina Maria Josepha Daamen

geboren te Ossendrecht 4 oktober 1881 en
aldaar overleden 10 september 1963, voorzien
van de Genademiddelen der H. Kerk. Begra-
ven te Ossendrecht 13 september 1963.

Zelfs de sterke moet buigen voor
de dood; en al telt hij vele levens-
dagen en omzwervingen over de we-
reld, eens is het door God gestelde
aantal bereikt.

Heer Jezus Christus, die door uw
Profeet gezegd hebt: Met een eeuwige
liefde heb ik u bemind en daarom u
vol medelijden tot mij getrokken —
ik bid U: gewaardig U dezelfde liefde
aan te bieden aan uw dienaar Josephus
en red zijn ziel, open haar de deur
des levens en maak haar deelachtig
aan de vreugde met uwe Heiligen in
de eeuwige glorie. Amen.

Dierbare kinderen en familie, bid
voor mij.

Geloofd zij Jezus Christus.

J. v. d. Poel, R.K. Koster-Organist, Ossendrecht

DE KRUISRAKETTEN KWESTIE:

“alle dagen kermis”

Adrie Dobbelaar in gesprek met Jan Wils

Het is een gure maandagavond in januari wanneer ik ten huize van de familie Wils word ontvangen. Jan stelt voor om in de keuken plaats te nemen, “Want dan kunnen we ook een sigaretje roken tijdens ons gesprek.” We beginnen met een goede kop koffie. Op de keukentafel liggen stapels krantenknipsels. Maar bovenop ligt direct voor mij zichtbaar een kopie van een brief van het ministerie van defensie dd. 28-6-1983: “Aan: het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Woensdrecht.”

De toon is direct gezet. Jan was in die tijd raadslid. “Hoelang al?” vraag ik hem. Jan vertelt: “Ik ben in 1970 politiek actief geworden, maar pas enkele jaren daarna in de raad gekomen. Eerst voor Algemeen Welzijn, zoals de lokale partij toen heette, daarna vanaf 1978 voor het CDA. Tot ik in mei 1990 afscheid nam. Ja, bijna 21 jaar ben ik in ons dorp in de politiek actief geweest.” Zijn politieke loopbaan was geen fulltime betrekking. Jan is altijd beroeps-militair geweest. Zijn carrière begon op 1 december 1960 en duurde tot dertig november 1995. Op zijn 53^e

maakte Jan gebruik van de mogelijkheid om te stoppen met werken. Nou ja, stoppen met werken? “Ik ben altijd druk gebleven hoor”, zegt hij. “Ik heb me nooit één moment verveeld.” Boeiend vertelt hij over zijn gezin, zijn werk in en rond het huis en over de heemkundekring. Maar ook hoe hij van de ene op de andere dag leerde koken en dat hij sindsdien kok is geworden. In de keuken waar we elkaar vanavond ontmoeten, is Jan elke dag keukenmeester. Met veel plezier kookt hij daar het liefst “gewoon eten”. Waarbij zelfs de kleinkinderen het menu helpen bepalen met een voorkeur voor stampotjes.

Van stampot stappen we moeiteloos over naar de stampeï, zoals die op die 28^e juni 1983 ontstond in het leven van Jan als raadslid.

Ministerie van Defensie

Gem. Woensdrecht
Ingek. nr.
8 JUNI 1983

Postbus 20701
2500 EB 's-Gravenhage
Telefoon 070-72 27 22
Telex 31337 MVD/GV/NL

Aan: het College van Burgemeester
en Wethouders van de gemeente
Woensdrecht.

Uw brief Uw kenmerk Ons nummer Datum
Onderwerp : Locatiekeuze kruisvlucht- D82/012/31428 28 juni 1983
wapens.

Hierbij doe ik U de brief toekomen die ik heden verzond aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en waarin de keuze wordt bekendgemaakt van de locatie, waar eventueel kruisvluchtwapens in Nederland zullen worden geplaatst.

Ik vestig in het bijzonder Uw aandacht op datgene wat aan het eind van de brief wordt gezegd over het overleg dat met de lagere overheden zal worden gevoerd.

Het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant is door mij eveneens ingelicht.

DE MINISTER VAN DEFENSIE,

Te bezigt overgelegd aan:
C.O.W.R.D. : _____
M.G. ZAKEN : _____
C.F.B. : _____
WELZIJN : _____
RAAD : 28 JUNI 1983

Bijlagen Bezoekadres Doorleesnummer

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Plaatsingsbesluit: 28-6-1983

“Ik weet me dat nog goed te herinneren”, begint hij zijn verhaal. Jan vertelt dat hij in die tijd werkzaam was in Breda en op zijn werk altijd een radio bij de hand had. Want als raadslid wilde je ook het politieke nieuws kunnen volgen, buiten de raadszaal om. Plotseling hoorde hij via de radio van het plaatsingsbesluit om Woensdrecht aan te wijzen als locatiekeuze voor kruisvluchtwapens. Hij realiseerde zich direct wat de gevolgen waren. “Ons boerendorp, zoals het in die dagen was, ging op slag veranderen.” Zijn baas die op de hoogte was van zijn politieke leven in Woensdrecht, gaf hem toestemming direct naar huis te vertrekken. Eenmaal daar aan gekomen, haastte hij zich naar het gemeentehuis in de Raadhuisstraat. “Wat ik daar zag! Het hele mediacircus was daar neergestreken. Een drukte van belang. Voor de ingang stond een wagen met straalzender van de televisie en overall liepen honderden mensen. Er was geen doorkomen aan. Laat staan dat ik de burgemeester te spreken kon krijgen. Ik kon niet eens bij mijn eigen fractiegenoten komen. In de wandelgangen sprak ik Sander Lenselink, die me vertelde

dat het hier een gekkenhuis geworden was. Van alles liep er rond.

Demonstranten, mensen als Mient Jan Faber, de PSP-politicus Van der Spek, mediaverslaggevers, cameramannen en radiomedewerkers die overal waar mensen spraken een microfoon in stelling brachten. Uiteindelijk had ik twee van mijn fractiegenoten niet gesproken en besloot ik maar naar huis te gaan om vervolgens om 19.00 uur naar de raadsvergadering van die avond te komen. Ja, we vergaderden toen nog altijd op dinsdagavonden.” Als raadslid had Jan tot deze dag altijd een rustig bestaan gehad. Eén keer was er een uitzondering geweest. Dat was toen een groep zigeuners die op het Malieveld bivakkeerden gedwongen werden om naar Hoogerheide te verkassen, waar hen toen aan de Kooiweg een bivakplaats werd toegewezen. Als reservewethouder moest Jan dat in die dagen besturen, bij afwezigheid van burgemeester en wethouder. “Dat was toen mijn vuurdoop in de politiek. Symbolisch eigenlijk was toen al de locatie, want langs de Kooiweg en op diezelfde locatie, zouden na de 28^e juni aanzienlijk complexere tafe-

relen ontstaan die niet te vergelijken waren met de rustige groep zigeuners van destijds, die overigens toen maar drie maanden in ons dorp bleven.” De raad bestond ten tijde van het plaatsingsbesluit kruisvluchtwapens in Woensdrecht uit dertien zetels. “In ons boerendorp was de raad altijd gemoedelijk. Grote conflicten waren er niet. Na afloop van de raad dronken we dan ook altijd samen een pilske en werden de eventuele verschillen van mening tijdens de voorafgaande debatten in de raad, in goede harmonie snel vergeten.” Maar dat veranderde op deze gedenkwaardige 28^e juni.

Raadsvergadering

's Avonds begint de gemeenteraadsvergadering. Normaal werd de agenda vijf dagen tevoren vastgesteld. Zo was dat ook voor deze avond gepland. Alleen was er nu op eens als extra agendapunt het plaatsingsbesluit. “Het raadhuis was overvol die avond. Overall stonden, liepen en lagen mensen. Met spandoeken en met spuitbussen. Tijdens de behandeling van de lokale stukken verliep alles nog gedeisd. Maar toen het plaatsingsbesluit aan de orde kwam niet meer. Men riep van alles tussendoor en men liet overduidelijk zijn afkeuring blijken telkens als we dingen zeiden die het publiek niet beviel. Bij alles wat we zeiden, werden er microfoons onder onze neuzen geduwd. Maar dat was niet het ergste. Het ergste was dat er vanaf dat moment een scherpe tweedeling ontstond in onze raad. Van de dertien raadsleden waren er slechts vier voor uitvoering van het plaatsingsbesluit.

Negen waren er dus tegen. Van de vier voorstemmers waren er twee van de VVD en twee van het CDA, waaronder ik. We waren niet echt overtuigd voor plaatsing, maar we vonden het geen zaak van de gemeenteraad. Het was een rijksbesluit en wij vonden dat we dat dus behoorden uit te

voeren. Bovendien realiseerden we ons, dat als we niet zouden meewerken, we onder curatele geplaatst zouden worden.”

Het Brabants Nieuwsblad schreef de volgende dag: “Meer dan honderd belangstellenden die met anti-kernwapen-spandoeken naar de raadszaal waren gekomen, applaudisseerden minutenlang toen ze hoorden dat een meerderheid van de gemeenteraad zich tegen kernwapens in Woensdrecht had uitgesproken. In het besef dat de regering een dergelijk standpunt naast zich kan neerleggen, hadden acht van de twaalf aanwezige raadsleden daartoe een motie ondertekend.”.... “De ondertekenaars van de motie (Konings) waren de fracties van de PVDA en Algemeen Belang, de eigen lijst van W. Kuilen en de CDA'ers A. Verdult en P. de Jonge die niet aanwezig kon zijn. Het standpunt van de twee andere CDA-raadsleden die niet met de motie akkoord gingen werd naar voren gebracht door J. Wils die, vrij vertaald, opmerkte dat hij als christen tegen kernwapens is, maar dat je er niet buiten kunt wanneer je het evenwicht met de Sovjet Unie wilt bewaren.”

Protestacties:

De protesten van de honderden aanwezigen (waaronder IKV, PVDA, PPR, EVP en de groep Vrouwen voor Vrede) in het raadhuis, waren het begin van de reeks demonstraties die gingen komen. Demonstraties waarop Woensdrecht niet voorbereid was. In Het Brabants Nieuwsblad was dan ook te lezen: *Burgemeester mr. J. de Leeuw van Woensdrecht is verantwoordelijk voor het handhaven van de openbare orde. Bij verstoring ervan kan hij de politie opdracht geven op treden. Adjudant A. Ketelapper van de rijkspolitie in Woensdrecht gaat vandaag met burgemeester De Leeuw praten over deze zaak. Voor aanstaande zaterdag verwacht hij wat extra personeel*

nodig te hebben om het verkeersaanbod in goede banen te leiden: "Maar ik weet niet wat er gaat komen. Pas als de zaak echt gaat spelen weet ik of dat consequenties heeft voor de sterkte van de groep. Misschien dat er dan meer personeel bij moet komen."

De eerste demonstraties waren direct na de raadsvergadering al aangekondigd.

Het voortouw werd genomen door het Landelijk Komitee Kruisraketten Nee.

Mient Jan Faber – als secretaris van het IKV lijfelijk aanwezig in onze gemeente - liet weten: "Woensdrecht is nu het centrum van de vredesbeweging."

Spookbeelden

Spookbeelden waren er ook direct.

Bij monde van het IKV werd in de pers melding gemaakt dat er niet alleen kruisraketten naar Woensdrecht zouden komen, maar een totale Amerikaanse invasie met een compleet dorp van 2.500 man.

Zelfs een McDonald's vestiging zou er naar West-Brabant komen.

Volgens het IKV zouden met de militairen, ook drank en drugs naar Woensdrecht komen. Dat kon er ook nog wel bij.

Gelaten

Wanneer de eerste demonstraties zichtbaar worden, wordt ook duidelijk dat de bevolking van Woensdrecht het geheel gelaten over zich heen laat komen.

De fractieleden van de gemeenteraad worden door de actievoerders altijd uitgenodigd, d.w.z. de groep van negen die de motie tegen plaatsing hadden ondertekend.

De vier tegenstemmers waaronder Jan Wils niet. "Maar ik ging wel altijd kijken langs de zijlijn hoor. Meestal aan deze kant van het dorp, dus vooral vanuit het centrum van ons dorp richting Huijbergen langs de Kooiweg. Omdat ik het geheel met eigen ogen wilde waarnemen."

De bewoners lieten de demonstraties meest rustig over zich heen komen.

De krant van 4 juli kopte dan ook met de tekst:

“Ik denk dat dit ook kwam omdat veel mensen economisch aan de vliegbasis verbonden waren. Iedereen kende wel iemand die daar werkte in de eigen familie of kennissenkring”. Jan was heel vaak verwonderd over de rol van de media.

Natuurlijk beseftte hij donders goed dat de media nu eenmaal graag sensationeel nieuws brengen, omdat de lezers/kijkers dat nu eenmaal willen. Maar met eigen ogen zag hij toch vaak dat de werkelijkheid anders werd weergegeven dan hij het zelf gezien had. Als voorbeeld herinnert hij zich dat mevrouw Strikwerda verzamelde handtekeningen kwam overhandigen.

“Om haar heen stonden een hoop mensen. Ik was daar ook bij, samen met Lou Bal-

tussen (de voorlichter van de vliegbasis) en we hebben die mensen ieder afzonderlijk geteld. We kwamen aan hooguit driehonderd man. Maar als je de trucage foto’s in de media mocht geloven, waren er eerder duizenden mensen aanwezig.” Jan vertelt ook over zijn wandelingen langs de Kooiweg. In het begin stond daar alleen een afzetting van een paar draden, gevolgd door een laag hekwerk en later door het pantserhekwerk dat er nu nog staat. “Als je daar langs liep was er weinig te beleven. Maar als er een cameraploeg in de buurt was, waren er altijd wel mensen bereid om voor het oog van de camera het hekwerk door te knippen.”

Onder curatele

Zoals te verwachten was, werd de gemeente Woensdrecht onder curatele van het rijk geplaatst. “Sinds de 28^e juni was het bij ons in de raad alle dagen kermis. In elke raadsvergadering en in elke commissievergadering. Ook de traditie van samen *een*

pilske pakken na afloop van een vergadering was voorbij. Na tien minuten was iedereen weg.” De scheiding der geesten in de lokale politiek was voltrokken en bleef alle jaren bestaan zolang de kruisrakettenkwesitie duurde.

Vredige demonstranten

Terwijl ons gesprek vordert en we de koffiepot leeg hebben gedronken, herinnert Jan Wils zich ook barre nieuwsfeiten.

Hij heeft zich daar erg over opgewonden destijds. Vers in zijn geheugen of beter gezegd op zijn netvlies gebrand staat de blokkade bij het Zandfort.

Daar was op zeker moment een grootse blokkade vanaf het Pannenhuis tot aan het vliegveld. “Veelal waren dat idealisten of vredige pacifisten die daar waren. Zo ook die ene keer. Er werd aangekondigd dat de blokkade gebroken moest worden. De politie arriveerde op een zeker moment, compleet met paardentrailers. Meerdere malen werd er gesommeerd om op te stappen, waaraan geen gehoor werd gegeven. Tot de politie te paard langzaam naar voren

kwam. Een klein ongelukje gebeurde er toen. Eén van de paarden trapte per ongeluk op het been van een actievoerder. Alle media – inclusief het journaal - meldden toen dat de blokkade met geweld was gebroken door de politie.”

Jan heeft gelijk lijkt het. De werkelijkheid was vaak anders, meer ideologisch en vreedzaam, zoals gelukkig ook in de media werd vermeld. De Stem kopte met de tekst: “*Als een rouwstoet zo rustig*” en de tekst: “*Lief*”

Lieve oude mensen, lieve jonge mensen, lieve moeders, lieve vaders, lieve punkies. Lief zijn voor elkaar, lief zijn voor de politie en lief zijn voor de mensen in het dorp. Op die manier maakte Hoogerheide zaterdag kennis met het fenomeen demonstratie.

Het hele dorp was er voor uitgelopen om de bonte stoet langs te zien trekken. Meerwarig grijnzend, de uitnodiging “blijf daar niet zo lullig staan, kom er bij en sluit je aan”, negerend.

Zaterdagmorgen vroeg is er in Hoogerheide nog weinig wat duidt op een massale demonstratie. Alleen bij het politiebureau aan de Duinstraat is sprake van verhoogde activiteit, maar in de Raadhuisstraat is het zelfs stiller dan op een normale zaterdagochtend.

Minder rustige demonstraties

“Maar het was niet altijd rustig en vreedzaam toch?” vraag ik Jan.

“Nee hoor, er waren natuurlijk ook incidenten, vooral later. Wanneer er vooraf demonstraties of acties werden aangekondigd, kwamen er ook lieden met minder goede bedoelingen naar ons dorp.

Dat was waarschijnlijk hetzelfde soort mensen zoals er tegenwoordig ook naar voetbalwedstrijden gaan - niet voor het eigenlijke doel, maar om te knokken.”

In De Stem van die dagen lezen we dan ook: *“Woensdrecht gaat een hete, Brabantse zomer tegemoet.”* Dat zei woordvoerder Romkes van het Brabantse Vredesplatform. Uit de toelichting van Mient Jan Faber bleek dat ook de vredesbeweging zich zorgen maakt over het toekomstige verloop van acties. *“Allereerst gaan de tegenstanders van de komst van de kruisraketten nu onderzoeken of er wettelijke middelen zijn om die komst te voorkomen. Maar als er daadwerkelijk begonnen wordt met de bouw van bunkers en andere installaties, breekt volgens Faber een spannende periode aan.”*

Jan Wils heeft die raddraaiers zelf ook waargenomen. “Toen ik een keer ging kijken bij de poort van de vliegbasis, achterin de Wouwbaan, stond daar een militair voertuig met alle banden lek gestoken en alle ruiten kapotgegooid.”

Ook was hij getuige van een blokkade in de omgeving van de Franciscaner vredeswacht. “Dat waren gewone burgers, maar ze noemden zich Franciscanen en gingen elke dag bidden voor vrede bij het hek van de vliegbasis. Een plaatselijke groenteboer – Kools – wilde met zijn paard en wagen doorgang, om zijn dagelijkse handel te kunnen doen. Na overleg werd besloten hem door te laten. Maar achter zijn karretje reed een bestelauto met burgers, wellicht monteurs of zo. Die sloten langzaam aan achter het groentekarretje om zo de vliegbasis te kunnen bereiken. Van die wagen werden spontaan alle ruiten ingeslagen. Ik was daar verbolgen over. Het waren gewoon burgers die hun brood wilden verdienen. Maar de Franciscanen keken alleen toe en preekten op dat moment geen vrede.”

Het vredesactiekamp

We pauzeren even om een sigaret te roken en een pilske te drinken. Een mooi moment om over te stappen naar het VAK of beter het vredesactiekamp.

Er waren op een aantal plaatsen bivakplaatsen ontstaan waar de activisten overnachtten, aten en verbleven. Normaal hadden de mensen daar geen last van.

Eigenlijk had ik best bewondering voor die mensen, want ze moesten veel opofferen en best veel ontberen vooral onder slechte weersomstandigheden.”

Maar juist de grote aantallen die daar verbleven, vooral tijdens demonstraties werden aanleiding tot ingrijpen met ontruiming.

“Zoals gezegd, de meesten waren overtuigde idealisten voor vrede. Ze verbleven op hun kamp of je kwam ze tegen in het dorp, want ze moesten tenslotte ook boodschappen doen. Het probleem ontstond toen ze behalve in tentjes ook allerlei bouwsels gingen plaatsen, zoals hokjes van hout. Ik heb ze gezien, gebouwd tegen een oude lelijke eend aan, waar een deur uitgehaald was.

Daarin lag dan een matras om op te slapen.

De raddraaiers die onder hen verbleven m.n. tijdens van te voren aangekondigde demonstraties waren voor justitie een reden tot actie. Volgens honderden klachten werd het VAK steeds meer een coördinatiecentrum voor acties richting de vliegbasis en dreigden knokploegen het recht in eigen hand te nemen en tot ontruiming over te gaan. Zo kon de veiligheid niet gegarandeerd worden. Ook het bestemmingsplan stond bouwsels niet toe, wat een wettelijke reden was om in te mogen grijpen.

Ontruiming

Op basis van dit alles werd in de driehoek (justitie, ministerie en gemeente) besloten tot ontruiming. Dat heeft wethouder Lenselink toen bijna de kop gekost. Want omdat de ontruiming on-aangekondigd

moest geschieden, had hij zwijgplicht. Lenselink functioneerde toen als burgemeester, omdat De Leeuw wegens een on-

geluk niet in functie was. Dinsdag voor de ontruiming werd hem gevraagd of er al plannen waren voor de ontruiming. Lenselink zei toen keihard NEE.

Dat werd hem door de tegenpartijen aangerekend als een leugen. Omdat hij 'gelogen' had werd een motie tegen hem ingediend, die hij toen kon overleven. Maar een paar

maanden later werd op heel andere gronden wel een motie van wantrouwen tegen beide wethouders ingediend en aangenomen.

Topless zonnende dames

Ook Jan Wils zelf werd slachtoffer van één van deze actiekampen. "In het vrouwenkamp hadden de dames de gewoonte om bij mooi weer topless te zonnen. In die dagen was dat voor de bevolking in ons dorp aanstootgevend.

Ik heb toen gezegd dat men zich moest aanpassen aan de opvattingen in ons dorp, want dat topless zonnen hier als ongepast werd beschouwd. Dat werd me door de media toen kwalijk genomen. Ook politiek, maar dat had te maken met de scheiding der geesten in het politieke speelveld, zoals die sinds het besluit tot plaatsing van kruisvluchtwapens was ontstaan. Het was continue kermis tussen de raadsleden."

In De Stem verscheen in de periode rond de ontruiming van het vredesactiekamp de volgende advertentie:

 onroerend goed

TERREIN t.k. of t.h. gevr.,
min. 1 ha. in de omg. vliegbasis
Woensdrecht. Reacties:
internationaal vredesactiedorp
(IVAD) p/a vak, Middenweg,
ind.terr. De Kooi, Hoogerheide.
Tel. 01640-5652. **DS 26-6**

En redactioneel schreef men nadien:

Het Vredesactiekamp in Woensdrecht is gisteravond ontruimd. Omstreeks 10 uur beval loco-burgemeester S. Lenselink de bewoners van het kamp hun spullen te pakken. Onder toezien van honderd man politie en ME werd daaraan zonder tegenstand door de VAK-bewoners gehoor gegeven. Met ME-busjes werden de actie-

voerders naar een grote tent op een voetbalveld aan de Verlengde Duinstraat in Hoogerheide gebracht. De bouwwerken en de tenten werden vannacht nog afgebroken en voorlopig opgeslagen. Als reden voor de ontruiming noemde loco-burgemeester Lenselink het feit, dat de VAK-bewoners zonder vergunning hun tenten op hadden geslagen en bovendien speelde mee, dat er steeds meer illegale werken bij kwamen terwijl B en W eerder hadden geëist dat de illegale keetjes zouden worden afgebroken. Volgens groepscommandant Ketellapper van de rijkspolitie uit Hoogerheide speelde ook een rol, dat de politie niet langer de veiligheid van de VAK-bewoners kon garanderen. Onlangs verschenen in de krant berichten dat knokploegen eventueel zelf het VAK zouden ontruimen als de politie niet optrad. Bij de politieactie werd gisteravond direct de telefoonlijn op het VAK afgesneden. Daardoor werd het de bewoners onmogelijk gemaakt hulp van een advocaat in te roepen. Op het moment van de inval bevonden zich ongeveer 30 bewoners op het Vredesactiekamp. Later op de avond bleek uit een persverklaring van de rijkspolitie dat ook het parlamentsbesluit betreffende de kruisraketten van invloed is geweest op het besluit van B en W om niet langer een Vredesactiekamp in Woensdrecht toe te staan. De VAK-bewoners werden door de politieactie, waarbij naast twee pelotons ME ook districtsrecherche werd ingezet, volledig verrast. "Dit is een overval", aldus een van de bewoners. "Wij gaan in ieder geval door met onze acties, hier of elders", aldus een ander. De rijkspolitie ziet, volgens de persverklaring, het Vredesactiekamp als coördinatiepunt voor de acties die sinds september tegen de

vliegbasis plaatsvinden. Sindsdien zijn door de burgerij 105 klachten over overlast ingediend. Vrees voor herhaling van ordeverstoringen en het groeiend gevoel van rechtsongelijkheid onder de burgerij leidde tot de ontruiming, zo blijkt uit de persverklaring. De spullen van de bewoners van het Vredesactiekamp werden gisteravond gefotografeerd. De bewoners kunnen ze op 28, 29 en 30 juni bij het gebouw van de Verkeersgroep in Breda afhalen. Het Advocatencollectief in Breda reageerde bij monde van mr. Olav Muurmans gisteravond boos op de ontruiming. “Een onverkwikkelijke zaak. We konden niemand van de actievoerders bereiken en bij het openbaar ministerie werd verwezen naar het gemeentebestuur. Loco-burgemeester Lenselink wilde ons op dit late uur echter niet te woord staan. Hij wilde kennelijk wel een ontruiming leiden”, aldus Muurmans. Hij zegt niets te begrijpen van de motieven voor de ontruiming. “De actievoerders hadden zelfs ontheffing van OGB en toeristenbelasting.”

Niet alleen Lenselink kreeg het politiek zwaar te verduren. Twee CDA-leden stapten uit hun fractie, omdat ze niet konden leven met de uitvoering van het plaatsingsbesluit en het landelijke CDA-standpunt in deze. Zo kwam het ervan dat in de zomer van 1984 De Stem schreef:

Woensdrechts college balanceert op het randje.

“Wij steunen het college, maar hoe lang dat zal duren, kan het college zelf bepalen gezien de moties, die er nu liggen en die er straks nog bij kunnen komen”, zo loste woordvoerder Piet de Jonge een schot voor de boeg. “En als ik ‘wij’ zeg, bedoel ik dat ik voortaan ook namens Verdult spreek”, zo doopte De Jonge zichzelf gisteravond min of meer tot de ‘fractie Wij’, zoals een deel van de publieke tribune genietend vaststelde.

Jan Wils heeft die periode destijds als uiterst pijnlijk ervaren. In de raad reageerde

hij volgens Brabants Nieuwsblad op de gebeurtenissen:

Vanachter de collegetafel bromde invalwethouder Jan Wils als fractievoorzitter van het CDA, dat de manier van doen van De Jonge en Verdult hem pijn deed. “Dat laat diepe sporen na. Laat de heren daar ook eens over nadenken”, aldus een verdrietige Wils die moest toestaan dat beide weglopers in de raadscommissies kunnen

blijven zitten. "De ene CDA'er die nu over is, dat ben ikzelf, kan niet in alle commissies zitten, zo simpel ligt dat. Maar ik zal hen niet meer vervangen en zij mij niet meer", verduidelijkte Wils.

Jan kan nu gelukkig weer zonder pijn terug kijken op die periode. De verhoudingen met Verdult en De Jonge werden na de kruisrakettenkwestie weer hersteld. Ook vandaag de dag praten ze nog steeds met elkaar in goede harmonie. "Maar toen lagen de verhoudingen helemaal scheef. Het was echt wij tegen de rest, vanaf die denkwaardige 28^e juni 1983."

Jan zucht, we hebben bijna drie uur gesproken over 'de tropenjaren' van ruim 25 jaar geleden. Terwijl we een laatste pint en nog een sigaretje voor deze avond pakken, blader ik door de stapel vergeelde krantenknipsels. Mijn oog valt op een artikel in het Brabants Nieuwsblad. Actievoerders waren destijds over het prikkeldraad van de

vliegbasis geklommen en hadden een men- selijke protestketen gevormd rond het communicatiegebouw.

Daar werden ze weggehaald - na een ano- nieme tip - door politie en marechaussee. BN schreef een artikel dat jaren eerder - in de tijd van de Papoea's bij wetensappe- lijke onderzoek - als normaal handelen werd beschouwd:

Neklengten en schoenmaten actievoer- ders genoteerd

(Van onze verslaggever) WOENSDRECHT - Politie en marechaussee hebben zaterdag bij de vliegbasis in Woensdrecht ongeveer 100 actievoerders gefotografeerd en met behulp van vingerafdrukken geregistreerd. In een aantal gevallen werden neklengten en schoenmaten genoteerd. Een van de ac- tievoerders is wegens dienstweigering (to- taalweigeraar) in verzekerde bewaring ge- steld. Dit staat in een zondag uitgegeven verklaring van basisgroepen tegen kern- geweld en militarisme.

Epiloog

Terwijl we ons bier opdrinken, loopt ons gesprek over de kruisraketten ten einde lijkt het. Nou ja, nog niet helemaal.

Plotseling hebben we het over het feit dat onze huidige regering enkele maanden geleden alsnog voor ons land kruisraketten heeft aangeschaft. Tot verbazing van de media, die daar- over overigens amper rapporteerden. Dit keer zonder een koude oorlog als rechtvaardiging voor de aanschaf. Maar vreemder is het, dat dit keer kruisraketten zijn aangeschaft zonder enige vorm van protest. Er is geen enkele landelijke politieke partij die protesteert, zelfs niet uit de oppositiebankjes.

Maar het meest opvallende is toch wel dat ook vanuit de bevolking geen protesten klinken. Dat in schrille tegenstelling tot vijftientig jaar geleden, toen de kruisrakettenkwestie het land volkomen verdeelde. Evenals de lokale politiek in Woensdrecht.

Geen duizenden demonstranten dit keer. We filosoferen nog even over het hoe en waarom. Wellicht komt het door het feit dat in de nieuw aangekochte kruisraketten (nog) geen kern- koppen zitten. We denken dat het ook komt door de tijdgeest. De bevolking is tegenwoordig erg vervlakt. In het *Ik-tijdperk* anno nu zijn de mensen wellicht zozeer met zichzelf en hun dagelijkse leventje bezig, dat ze niet meer massaal protesteren.

Wellicht een onderwerp voor een volgend interview, in een komende uitgave van de Tijding? Voor een interview over de vervlaking, de teloorgang van de verzuiling en over het verdwij- nen van de sociale cohesie in de maatschappij.

~~~~~

INBURGERING IN WOENSDRECHT

door Bertus Ars

Op de vraag van de redactie of ik eens een kort verhaal wilde schrijven over hoe ik het ervaar om als iemand van buiten de provincie hier te wonen, wil ik graag voldoen.

Ik ben geboren in de gemeente Ovezande (Zeeland) in 1938 en woonde in de polder dichtbij het katholieke 's Heerenhoek, tot welke parochie we dan ook behoorden.

Het contact met deze streek begon eigenlijk in 1958 toen ik mijn dienstplicht moest gaan vervullen in Ossendrecht waar ik me al vlug thuis voelde en in de vrije tijd graag een pint ging pakken. We bezochten ook de maandelijkse bals en kermissen en kregen op deze manier al vlug contact met de plaatselijke bevolking en ook met de meisjes. Ook is in die tijd mijn liefde ontstaan voor Mientje van Hooijdonk wat leidde tot een echtelijke verbintenis in 1963.

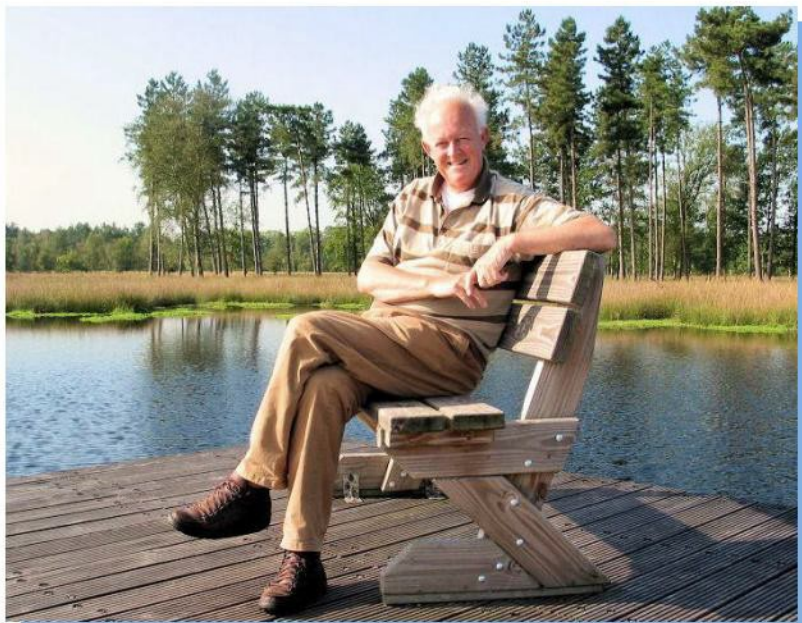
We hadden ons stulpje gebouwd in de "Bosse", op de hoek van de Rijzendeweg in het kerkdorp Woensdrecht, op de plaats waar Mientje in 1942 werd geboren. In de oorlog werd de woning zoals zoveel huizen in Woensdrecht platgegooid, en wij kregen toestemming om daar te bouwen.

We kozen toendertijd voor een systeemwoning, iets nieuws voor die tijd, die na het storten van de fundering in één dag werd opgebouwd waarna dan de afwerking volgde zoals het metselwerk en de binnenafwerking. Behalve het metselwerk heb ik toen de afwerking zelf uitgevoerd; deze nieuwe bouwwijze trok toen veel belangstelling.

Na ons huwelijk - ik was werkzaam in de bouw in Zeeland - ben ik veranderd van

werkkring en ging aan de slag bij Adri de Kok & Zn. in Bergen op Zoom.

Ook werd ik al spoedig betrokken bij het verenigingsleven. In Non Plus Ultra werd ik als wielierliefhebber gevraagd in het bestuur van de supportersclub van René Pijnen, waar ik de functie van secretaris mocht vervullen en dat was eigenlijk het begin van mijn intensieve verenigingsleven in Woensdrecht. In de wielersport werd ik korte tijd later gevraagd voor het bestuur van de wielierclub RSC De Zuidwesthoek, waar ik ook de functie van secretaris mocht vervullen. De SC René Pijnen heeft zeventien jaar bestaan en vele successen van René mochten we delen, kampioenschappen op de weg en op de baan, hoogtepunten na-

tuurlijk. Daarnaast was hij olympisch kampioen ploegentijdrit en hij werd zelfs koning van de Zesdaagse.

Ik mocht daarna ook nog het secretarischap bij de supportersclub van Adri van der Poel vervullen. Ook daar waren er vele hoogtepunten, o.a. klassiekers en WK veldrijden. En vergeet ook niet de busreizen naar de kampioenschappen en de jaarlijkse supportersavond, onvergetelijk !!! En velen zullen dat met mij beamen. Ik was

het hoofdstuk wielersport aan het afbouwen toen ik nog gevraagd werd het afscheid van Adri van der Poel mede te organiseren. Ik kon geen nee zeggen en dank zij de inzet van velen werd dit een groot succes. We mogen stellen dat hier de basis is gelegd voor de grote internationale wielercrossen in onze gemeente die zelfs zullen leiden naar de organisatie van het WK cross. Maar genoeg over de wielersport!

Ik mocht ook nog tien jaar mede de kar trekken voor de sportraad die elk jaar borg stond voor de verkiezing van de sporters in onze gemeente, de eerste jaren met de middenstandsvereniging Miwo, later zelfstandig. Het was elk jaar een geweldige happening waar de sporters uit onze gemeente naar toe leefden. We hadden een goed comité en secretaris Adje Somers heb ik daarbij ervaren als een organisator waar je op kon rekenen. Het is jammer dat deze verkiezingen niet meer bestaan.

Nu was het niet alleen sport waar ik mee bezig was hoor: ik was vooral ook graag bezig in de natuur en ik werd door Adrie van Zunderd gevraagd lid te worden van de toen pas opgerichte Natuur en Milieuvereniging Namiro en ik durf te zeggen dat ik ook daar mijn steentje heb bijgedragen.

De natuur is een beetje mijn passie; ik breng er heel wat uurtjes in door met mijn fototoestelletje. Deze omgeving is zo mooi en heeft zoveel te bieden: de bossen met z'n vennen, de heide, de polders en natuurlijk de "Brabantse Wal". Kortom een gebied waar je het hele jaar door kan genieten; ik ben echt van deze streek gaan houden.

Naar aanleiding van mijn intensieve verenigingsleven en mijn betrokkenheid met de bevolking werd mij door het bestuur van de plaatselijke partij Algemeen Belang in 1990 gevraagd om voor het kerkdorp Woensdrecht een verkiesbare plaats op hun lijst in te nemen. Omdat wethouder Louis Bogers er een punt achter zette, heb ik na wat bedenktijd daarin toegestemd. De verkiezingen verliepen voor mij zeer positief; de bevolking schonk mij het vertrouwen.

Dus begon voor mij een nieuw hoofdstuk in deze gemeente. Ik heb me voor 100 procent ingezet en legde mijn oor dikwijls te luisteren bij de bevolking: zij hebben je tenslotte gekozen. Ik heb daarbij geleerd dat in goed overleg en wederzijds begrip een gemeente goed is te besturen. Na negen jaar gemeenteraad vond ik het tijd om wat meer aandacht aan het gezinsleven te besteden en wat te gaan afbouwen. Betrokken zal ik altijd blijven. Achter de geraniums wil ik nog even uitstellen, vooropgesteld dat we gezond blijven en dan kan ook de heemkundekring nog op me rekenen. Al vele jaren ben ik actief in de fotowerkgroep en in het begin ook in de kruidentuin. We zijn nu bezig met een belangrijke stap in ons leven. Na drieënveertig jaar hebben we besloten naar een 'n appartement te trekken, locatie "Trefpunt", en dus zullen we heel wat herinneringen achterlaten. Het tuinieren, wat een hobby van mij was, is op een lager pitje komen te staan. Maar ik ben nog actief in de Groei en Bloei afdeling Bergen op Zoom, dus de tuinenbelangstelling kan blijven bloeien. Ook de biljartsport ben ik na vijfentwintig jaar weer gaan beoefenen bij Non Plus Ultra; hier speel ik in een gezellig team mijn partijtje weer mee.

De kinderen zijn getrouwd en er zijn kleinkinderen gekomen; we zijn trots op de gezellige en goede familieverhouding. Daarbij hebben we een goede vriendenkring opgebouwd want sociale contacten vinden wij een belangrijk aspect in het leven.

Ik heb het in deze gemeente naar mijn zin, ik geniet van de omgeving en geniet van de contacten met de mensen. Ons huis is inmiddels verkocht aan onze dochter Miranda en schoonzoon Johan, dus ook dat blijft in de familie. Onze zoon Hennie woont in Lepelstraat waar hij met z'n Erika en onze twee kleinkinderen Caitlin en Rik goed gezetteld is. We hebben dus niets te klagen en hopen straks nog lang in goede gezondheid te kunnen genieten van alles en iedereen om ons heen en gezien de hobby's zal dan de verveling nog lang niet toeslaan. ♣

♪ Toontje ♪ en de muzikale familie DE NIJS ♪

door Jan van Elzaker

Edouard de Moor, Edouard van Doeltjes, schrijver van het basisverhaal “Toontje”, waaraan Tijding 2006-3 geheel gewijd was, wijst in genoemd verhaal regelmatig op diens (vermeende?) muzikale aanleg en verwijst hem dan naar Freek/Friek de Nijs. Het thema accordeon en/of harmonica en het leren bespelen ervan komt vaak ter sprake tijdens de gesprekken tussen Edouard en Toontje. En daarin speelt Friek de Nijs een grote rol.

Friek de Nijs

Friek de Nijs (*4.12.1894) was getrouwd met Joanna van Ostaay (17.10.1901), dochter van Lowieke den Dekker, de beroemde stro- en rietdekker. Zij woonden achter in de Oude Stee, net over de kruising van De Eikenboom, die er nu nog staat. Sjoke den Dekker had er haar kruidenierswinkeltje.

Friek de Nijs was in de eerste tientallen jaren van de vorige eeuw een zeer bekend accordeonspeler. Hij speelde op bruiloften, feesten en partijen, maar hij was vooral in de zomermaanden actief op de kermissen in de streek.

Friek had namelijk een eigen band, “The Orpheans Band”, waarin hij zelf op de trekkharmonica speelde, en waarbij hij werd geassisteerd door drummer Jaap Wouterse uit Zeeland. Deze werkte bij de firma Daverveldt (steenfabriek) als chauffeur en verbleef ’s zomers bij

de familie De Nijs in huis om samen met Friek op die kermissen en dergelijke te gaan spelen. Met alleen muziek maken kon Friek echter de kost niet verdienen. Hij was daarbij ook nog als het uitkwam handelaar in galanterieën, (sierlijke snuisterijen, en artikelen die met mode en smaak te maken hadden) en grondwerker waar nodig, zoals in het begin van de jaren dertig aan de Afsluitdijk. En ook daar werd muziek gemaakt (zie foto hieronder).

Zoon Louis de Nijs, geboren in 1922, en nu 85, kan nog vol trots over zijn vader en ooms vertellen. Hij werd later als kind vaak toegevoegd aan het bandje en hanteerde dan de tamboerijn. “*Het wier wel altij veul te laot*”, aldus sympathieke Louis (foto). Het doorspelen tot de andere ochtend op de boerenbruiloften, thuis gevierd, was in deze omgeving geen uitzondering; men kon dan gelijk gaan melken of naar de eerste Mis.

Tijdens de Hoogerheidense kermis had het bandje van Friek de Nijs zijn vaste plek in het café De Vreugdentop van Toon Stuyts, waar later de handboogschutterij en het café De Schaapskooi van Janus Hendrickx was gevestigd. Janus’ dochter Jeanneke trouwde met

Frans Somers en zij namen de zaak over. Het is nu een drankhandel, dus geen café meer.

drummer Jaap Wouterse, zoon Louis en Friek

Toon Stuyts was een broer van Adrianus (Kanus) Stuyts, die in café “de Arend” zat. Toon en Kanus waren beiden kleermaker. Café De Arend was in de wijde omtrek, tot in de jaren zeventig, bekend vanwege zijn dansorgel. Vele bussen met, vooral bejaarde, reizigers kwamen een dansje maken....ach lieve tijd!

Bij De Nijs was het trouwens een heel muzikale familie, want de broers van Friek de Nijs, Ko (* 1884), Wannes (*1886) en Fons (*1892), zaten ook in de muziek.

Hun ouders waren Johannes de Nijs, (Wouw 28.09.1851 - †16.01.1925 in Hoogerheide) en Adriana Plompen (Hoogerheide *29.11.1857 - †13.02.1924). Van de enige dochter, Bet de Nijs, die in Oosterhout terecht kwam en daar trouwde met Wilhelmus van Wanrooy is ons, wat muzikaliteit betreft, niets bekend.

De oudste broer van Friek, Ko de Nijs, kwam toevalligerwijs ook in Oosterhout terecht. Toevallig, omdat hij daar op verzoek van Louis Suykerbuyk (*1883 - †1968) naar toe ging. Deze, beter bekend als De Vienus, woonde ook in Hoogerheide, zat ook in de muziek, en had op een dag twee verplichtingen aangegaan om op te treden. Daarom vroeg hij aan Ko om er een van hem over te nemen en naar Oosterhout te gaan

om daar in een café accordeon (trekharmonica) te spelen tijdens de kermis. Dat verzoek zou grote gevolgen hebben.

Dat was in 1909, Ko was vijftientig jaar oud en het werd tijd om op eigen benen te staan. Tijdens zijn optreden werd hij verliefd, bleef in die plaats hangen, en is daar in 1910 getrouwd met Francisca Martens (Oosterhout *2.05.1889 – †23.02.1946). Uit dit huwelijk werden uiteindelijk drie zonen en zes dochters geboren. De eerste vier liet hij door de verloskundige aangeven en de laatste vijf deed hij zelf. Geeft hij bij de eerste aangifte, via de vroedvrouw nog te kennen van beroep polderwerker te zijn, bij de volgende drie aangiftes is hij steeds orgeldraaier, en bij de laatste telgen steenkoolhandelaar.

Naast Hoogerheide, met zijn vele orgelverhuurders (zie Tijding 1993-3), werd Oosterhout het mekka van de verhuur van dansorgels in Noord-Brabant. En Ko de Nijs speelde in die ontwikkeling van het promoten van het dansorgel een grote rol. Hij had op den duur vijf bekende orgels in de verhuur en was uitbater van de beroemde danszaal en café De Kannonier. Voorts speelde hij accordeon in een

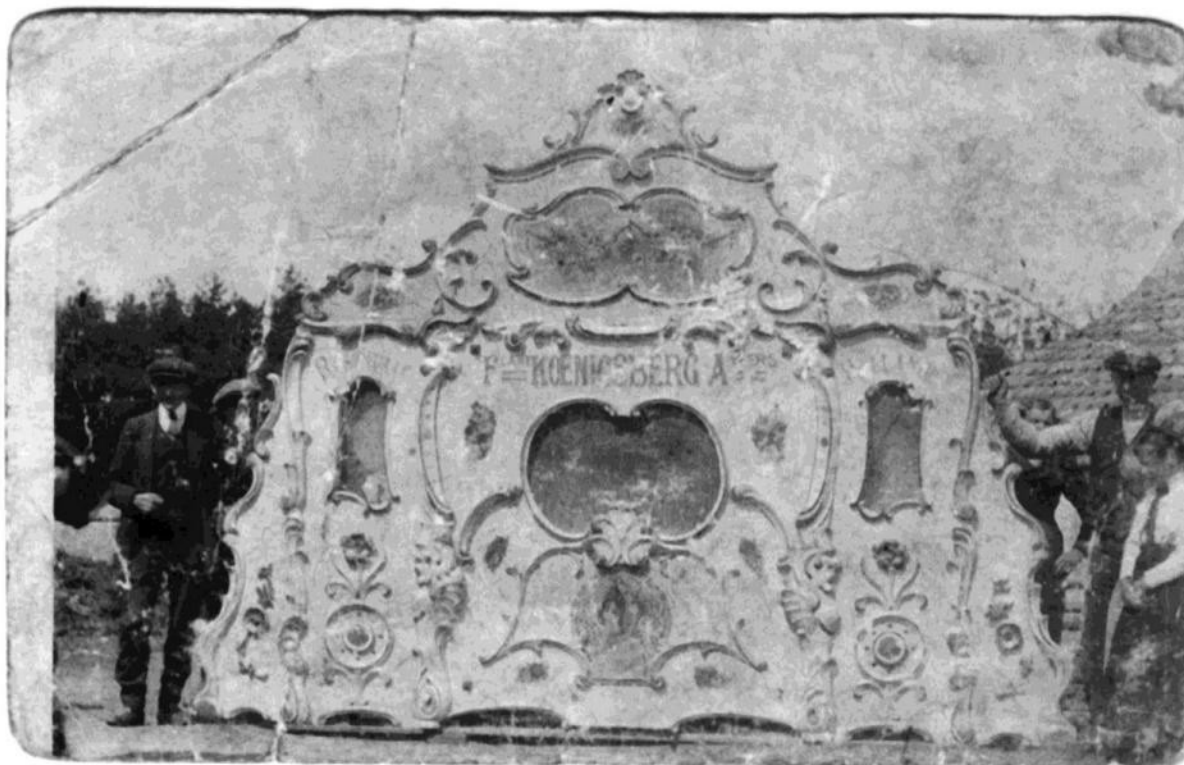
Accordeon Trio „De Nijs”, Oosterhout.

band met zijn twee zonen, Janus en Jan (zie foto hierboven). Hij had een druk bestaan. Naast muzikant, orgelverhuurder, uitbater van horecagelegenheden (onder andere De Gecroonde Leersse in Waalwijk), had hij ook nog een kolnhandel.

Ook de andere broers van Friek zijn in hun verdere leven muzikaal actief geweest als accordeonspeler.

Een van hen was Wannes de Nijs, (geboren in 1886 op het Zandfort en plotseling overleden in 1952) was getrouwd met Cornelia van Zon uit Raamsdonk (* 2.04.1901 - †1980). Wannes heeft zich op het Zandfort onsterfelijk gemaakt vanwege het feit dat hij tijdens de oorlog een nieuw draaiorgel had besteld, een beroemde Koenigsberg, Het Pauwtje genaamd en dit, na levering, met dansvloer en al, bij hem thuis achter op de wei in de Ouwe Stee neerzette.

De vierde in de rij der broers, Fons de Nijs, (*1892 - †1962), verhuisde naar Raamsdonk en later naar Geertruidenberg en was getrouwd met Antonia Peters (*17.10.1901). Hij was koopman en had zowel in Raamsdonk als ook in Geertruidenberg een café met dansorgel. Zijn zoon, Kees de Nijs (*1935), die van zijn neef Jan (zoon van Ko) uit Waalwijk accordeonles kreeg, vormde met zijn zus als drumster een zeer befaamd duo. En met de bekende drummer Huub Jansen en saxofonist Antoine Trommelen vormde hij daarnaast het bekende "Trio Kees de Nijs".

Het Pauwtje, 51 toets v.d. firma Koenigsberg Roosendaal met links Friek en rechts Wannes

Hij wilde daar een bal geven voor de soldaten die in Hoogerheide en omgeving waren gelegerd. De oorlog speelde zich in België af en wij hadden er - wij waren immers neutraal - in wezen niets mee te maken. Vele gemobiliseerde soldaten lagen hier rond die tijd in de grensstreek. Eugene Moors, de burgemeester, heeft het festijn echter snel verboden omdat die het, gezien de oorlogsomstandigheden bij onze zuiderburen, niet vond passen.

Wannes gaf als beroep destijds op dat hij grondwerker en koewachter was bij P.J.Melsen en A.Jansen. Het orgel was waarschijnlijk bijverdiensde.

Volgens kenners moeten de broers uit het gezin van Jan de Nijs en Adriana Plompen en hun zonen en dochters "goede oren" gehad hebben vanwege het feit dat zij als "knopaccordeon-familie" bekend stonden. Kees de Nijs speelde ook nog saxofoon in de harmonie van Geertruidenberg, waar hij noten leerde lezen. Hij werd beroepsmusicus en een veelgevraagd artiest. Hij had zelfs optredens in Japan en Canada. Ook heeft hij composities voor accordeon op zijn naam staan, uitgebracht op LP. Zijn artiestennaam: Albert Denys.

Schrijver Edouard de Moor, centraal wonend tussen Zandfort, Stuivezand en Korteven in, heeft het hele gezin De Nijs goed gekend.

Friek zelf, uit "Toontje", was accordeonist, harmonicaspeler, maar had in het begin van zijn carrière ook een trapstel. Achter een "gevel", die bestond uit een orgelfrontje, kon hij met behulp van voetpedalen andere instrumenten bedienen, zoals een trommel, een bekken en enkele castagnetten. Tegelijkertijd speelde de bediener ervan, Friek dus in dit geval, de trekharmonica. Deze trapstellen werden in het eerste kwart van de vorige eeuw heel veel gebruikt door diverse muzikanten, onder andere ook door Louis Suykerbuyk (Vienus). Laatstgenoemde was waarschijnlijk rond 1915 de eerste bespeler/bediener ervan.

Voor de reeds genoemde oudste broer, Ko de Nijs, heeft er toe bijgedragen, omdat hij een van de grootste verhuurders is geweest, dat het draai- en dansorgel enorm populair geworden is in de cafés en danszalen in grote delen van Noord-Brabant. Zoals alle orgelverhuurders, ook die van Hoogerheide en Ossendrecht destijds, begon Ko met paard en wagen de kermis af te gaan om zijn orgels te vervoeren. Later werd dat een Dodge-vrachtwagen en tenslotte een Amerikaanse personenwagen met aanhanger.

Toen de eerste vrouw van Ko, Francisca, in 1946 was overleden, hertrouwde hij later met Anna Havermans, die meer dan dertig jaar jonger was. Zij schonk hem nog een zoon Frans.

Groot was destijds de schok, ook hier in onze streek, toen op maandag 4 februari 1957 bij de mensen Het Brabants Nieuwsblad in de bus viel met de vermelding dat Ko de Nijs was verongelukt. Op de terugweg van "achter Brussel de kaante van Gent uit", waarschijnlijk Vilvoorde, waar hij boeken voor zijn orgels was gaan halen, reed hij in het donker om onverklaarbare reden achter op een Deense vrachtwagen, die verlicht en op correcte wijze geparkeerd stond. Dat gebeurde op zaterdagavond 2 februari. Hij was op slag dood.

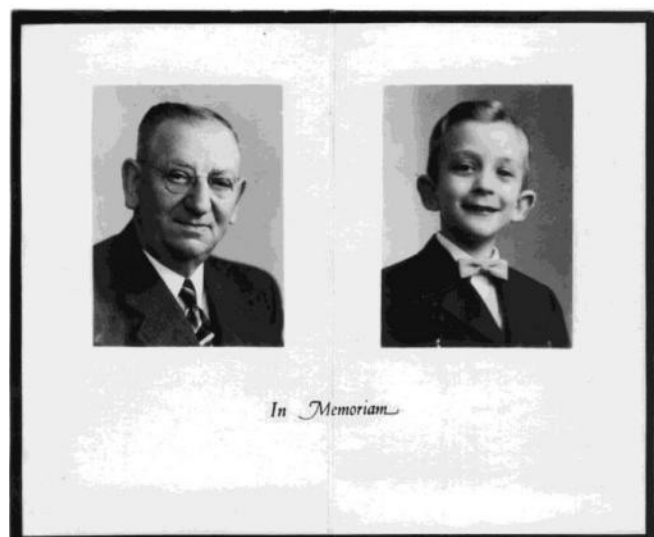
Het ongeval vond plaats onder Rijsbergen bij het beroemde café-restaurant De Congo van Kees Dekkers. Hier kwamen alle wielrenners langs op hun weg van en naar het sportpaleis van Antwerpen of Gent. Peter Post was er vaste klant. Ko de Nijs was een groot wielersliefhebber. Is hij afgeleid geweest? Zocht hij de inrit? Zag hij een bekende wielrenner? Wilde hij daar ook even een stop maken?

Zijn vrouw en zoontje, die bij hem in de auto zaten, raakten zwaar gewond. Anna overleefde, maar Fransje, acht jaar oud, overleed twee dagen later op maandag 4 februari. Louis, zoon van Friek, is op die begrafenis geweest. "Zo iets triestigs of ik nog mar weinig in mijn leven meegemaakt".

Na het verschrikkelijke ongeluk heeft zoon Janus de orgelverhuur van zijn overleden vader overgenomen. Janus was getrouwd met Yvonne Bracke uit België en ze hadden al eerder een andere horecagelegenheid van vader overgenomen, namelijk café Modern in Oosterhout. Dit brandde echter af. Ze zochten een andere zaak en dat werd danszaal Wilhelmina, waar hij ook een dansorgel plaatste. Zijn dochter Gusta de Nijs, getrouwd met muzikant J.Jansen, nam op haar beurt deze zaak weer over.

Een andere zoon van Ko de Nijs, Jan, had ondertussen het café-restaurant-danszaal De Gecroonde Leersse in Waalwijk van zijn vader overgenomen. Ook hij plaatste er een dansorgel in. Jan was accordeonist en horecaondernemer, maar ook handelaar en steenkolenverkoper. Hij was getrouwd met Christina Aertsen, werd weduwnaar en trouwde toen met Elisabeth Aertsen. Toen Jan in 1964 overleed ging de zaak over op zijn zoon Jac.

De jongste dochter van Janus, Yvonne, werd in de jaren zestig bekend als zangeres. Ze vergaarde enige bekendheid op radio en televisie, maakte grammofoonplaten en had optredens in het land. Ze heeft vaak met kleine rolletjes in shows op televisie gestaan, zelfs gezongen bij Rudy Carell en André van Duin. Ze had een hitje in 1966 met het liedje Jimmy Walker.

Zo werd de familie De Nijs bekend door de muziek. Het begin lag bij allen bij de accordeon.

Zakelijk gezien heeft vooral Ko het gemaakt, maar dan met de basis: het orgel.

Er was, van het Zandfort afkomstig, overigens nog een heel beroemde dansorgelverhuurder, Piet Timmermans, in Rotterdam. Hij was een zoon uit het gezin van achtentwintig kinderen van Ko Timmermans, koopman in ellegoed.

Een andere telg uit het geslacht Timmermans, Louis, liet in 1925 een Dewijn-orgel bouwen, dat nu nog, in de oorspronkelijke staat, al vanaf 1963 zich in Engeland bevindt. Een eigen orgel betekende een vermogen. Het laten bouwen was een investering destijds van de prijs van twee arbeiderswoningen. Met de verhuur ervan moest de kost verdiend worden.

Verder waren de grootste muziekzaken in Amsterdam destijds die van de firma Timmermans (ook een van de zonen uit het beroemde gezin) en de firma De Vreng. Beide mannen afkomstig uit onze contreien.

De huidige draaiorgelman in de Kalverstraat in Amsterdam weet er nog alles over te vertellen.

De populariteit van het orgel is tot in de jaren zeventig ongekeerd geweest.

De trekharmonica (accordeon), een muziekinstrument dat in 1829 in Wenen was uitgevonden door een zekere Damiani, veroverde in enkele tientallen jaren heel de wereld, maar vooral Nederland, België en Duitsland. De populariteit van het orgel kreeg een geweldige injectie toen de firma Mortier op de markt kwam met ingebouwde accordeon(s).

Friek en zijn vrouw genieten van een welverdiende oude dag

In tientallen dorpen en steden, van Putte tot Halsteren en van Hoogerheide tot Tilburg en Vught, en vele plaatsen ertussen, waren de orgels van De Nijs beroemd, vooral die van Ko. Evenals de accordeonspelers uit onze streek met hun verschillende bandjes. Bij de namen Rupel, De Blauwe, De Druppel, De Bladgoud, Koenigsberger, loopt bij menig orgelliefhebber het water in de mond. 🎵

Gebruikte literatuur: "Een wandeling door het Brabants orgelverleden" deel 6, gepubliceerd in: "Het Pierement 2002", jaargang 49, nummer 4 (bladzijde 192 t/m199) en "Het Pierement" deel 20 in genoemde serie, 2006, jaargang 53, nummer 2 (blz. 84 t/m 91), geschreven door de zeer deskundige Jack Jacobs uit Roosendaal.

Met grote dankbaarheid heb ik gebruik gemaakt van de gegevens die hij in zijn geschriften heeft verzameld en gepubliceerd met betrekking tot alles wat met orgels te maken heeft.

Meer over dans- en draaiorgels is verschenen in een artikel in Tijding 1993-3.

VAN VROEGER EN NU:

door Corné Brugman

Van eenvoudig leven tot onbegrensde mogelijkheden?

Het is een natte voorjaarsdag vandaag. Veel wind en regen. Mijn vrouw heeft ook de lente in haar hoofd. Net als de woeste wind zorgt ze voor vlagen in ons huis. Vlagen van poetsen en kuisen. Ik voel me als een kat in een vreemd pakhuis. Alles is van zijn plek gehaald en staat overhoop. Erger nog: ik zit of loop overal in de weg. Gelukkig woont Jan naast ons en ik vlucht het huis uit. Naar het huisje van onze oude buurman. Die zit achter het venster in zijn stoel naar buiten te kijken. Ook voor hem is het geen weer om buiten te komen. Als ik binnen kom in zijn woonkamer begroet Jan me dan ook enthousiast. "Wat een hondenweer! Echt weer om samen een borrel te pakken, vind je ook niet?" Jan wacht mijn antwoord niet eens af. Voor ik iets kan zeggen staan de flessen oude en jonge klare al op tafel. Mijn oude buurman schenkt voor zich zelf een jonge borrel in en voor mij een oude graanje-never. "Proost buurman", zeggen we gelijktijdig. Jan drinkt zijn glas in één keer leeg en kijkt naar me met een blik die aangeeft dat ook ik snel mijn glas moet ledigen. Want een tweede borrel doet een mens deugd bij zulk slecht weer.

"Het lijkt wel herfst. Vroeger moesten we als kinderen propfen gaan rapen in de herfst", zegt Jan. "En als je groter werd pinnen gaan rooien. Dan had je het niet koud met zulk weer hoor! Maar ja, sinds we allemaal centrale verwarming hebben doen we dat niet meer hé? Dus moeten we nu om warm te worden maar een borreltje pakken. En ... buurman, da's toch ook niet mis zeker?" Terwijl Jan onze tweede borrel inschenkt, kijk ik rond in zijn woonkamer. De vorige eeuw is hier nog volop aanwezig. Jan heeft nog altijd zijn heiligenbeelden op de schouw staan en daarboven hangt een groot

crucifix. Op een schap naast zijn schoorsteen staan diverse bekers, die hij ooit won met zijn duiven, biljarten en wedstrijden tijdens de kermis. Ik loop er nieuwsgierig heen. Jan volgt mijn bewegingen en wacht wat ik hem ga vragen. Maar dat duurt kennelijk te lang, want hij komt uit zijn zetel en haalt uit een kast een dikke map die hij op tafel legt en opent. Ik kijk nieuwsgierig, maar wordt direct uitgenodigd om zijn schatten door te bladeren. Vol verbazing kijk ik naar het eerste vel papier. Jan heeft een oorkonde gewonnen in de jaren '20 voor het maken van een eierenkrans. "Wat is dat nu? Heb jij eieren van allerlei vogels verzameld en op een krans geregen?" vraag ik. Jan knipoogt en nipt van zijn borrel. "Dat deed iedereen toen. Da's niks bijzonders. Beschermde vogels waren er niet en we waren bovendien niet dol op de meeste gevederde soorten, want die plukten je tuin leeg en ze pikten ook de bessen weg. Trouwens de gemeente had een jager in dienst die kraaien en eksters kwam afschieten in onze tuinen. Dat kun jij je niet voorstellen hé?" Inderdaad, dat is voor mij onbegrijpelijk. In mijn tuin is momenteel een plaag van eksters en kraaien (of kauwtjes) en daar mag niets tegen gedaan worden. Net zo min als tegen de plaag van merels die mijn bessenstruiken leeggeroofd hebben, geholpen door houtduiven en Turkse tortels. Jan zegt dat hij daar stiekem korte metten mee maakt. Hij bedoelt dat hij een hekel heeft aan "koolduiven" en die met zijn luchtbuks probeert te schieten. Maar hij heeft er ook geen probleem mee om vergiftigde maïskorrels in zijn tuin te leggen op plaatsen waar deze houtduiven voor kaalslag zorgen. "Vroeger deed niemand moei-

lijk over dit soort zaken. We vingen zelfs mus-
sen en spreeuwen om op te eten met een kiep”,
verduidelijkt Jan. Ik weet niet wat een kiep is,
maar snel wordt me duidelijk gemaakt dat dit
een val was van een kist met een stok eronder.
Zodra de duiven onder de kist voedsel kwamen
halen, trok Jan met een touw de stok omver,
waardoor de duiven onder de kist gevangen
waren. “Ik draaide ze de nek om en ons moe-
der maakte er het lekkerste gebraad van dat ik
me kan herinneren”, zegt Jan. Hij schenkt onze
derde borrel in, terwijl ik doorblader in zijn
map met schatten uit het verleden.

Ik bekijk een foto van Jan op een doorgebro-
ken dijk en vraag hem of dat in 1953 was. Dat
blijkt inderdaad zo te zijn. “Maar die verhalen
kende gij wel”, zegt Jan. “Maar kende ook de
verhalen over de Weel?” Jan ziet me kijken of
ik water zie branden. “De Weel is een gat in de
polder ontstaan tijdens een
vroegere dijkdoorbraak.
Maar diep! We leerden op
school van de meester dat
we daar weg moesten blij-
ven, omdat het zo gevaar-
lijk diep is daar. Honder-
den jaren geleden was op
de plek van de Weel een
klooster of zoiets met een
kerkske. En de meester
leerde ons dat heel de toren
van dat kerkske in de Weel
is verdwenen en niet meer
terug te vinden was. Zo
diep was dat gat.” Ik begin
Jan er van te verdenken dat
de borreltjes zijn fantasie
vleugels geven. Maar na
drie borreltjes is dat wel erg moeilijk te gelo-
ven. “De mensen vertelden vroeger allemaal
verhalen aan elkaar”, zeg ik, “ook over heksen
en spoken.” Jan kijkt me lachend aan. “Dat
klopt. Maar ja, wat moesten ze anders dan ver-
halen over vertellen. Er was nog geen televisie
immers? En lezen konden we nauwelijks, laat
staan dat we boeken hadden om in te lezen.
Verhalen vertellen was dan een mooi vertier in
de avond, terwijl we met elkaar rond de kachel
zaten. Ja, als in die tijd een vrouwtje een rare
muts droeg, een lelijke wrat op haar neus had
of een bochel, werd ze al gauw een heks ge-
noemd. Voor kinderen die dit hoorden was dat
vreselijk en omdat die dan bang keken, kwam
er al gauw een eng verhaal bij over dat vrouw-

ke.” Jan vertelt verder over eigenaardige dor-
pelingen, waar de ouderen in de vorige eeuw
door bijgeloof magische krachten aan toe-
schreven. Mensen gingen er heen om een krui-
denmengsel tegen allerlei kwaaltjes. Maar voor
de zekerheid op weg naar huis ook nog even in
de kerk langs om een schietgebedje te doen bij
de dokter in de kerk. De dokter die Jan bedoelt,
was het beeld van een heilige die voor een be-
paalde ziekte bekend stond. Bijgeloof was
meer dan een simpel volksgebeuren. “Ons
moeder kende de remediën van haar moeder en
die uiteindelijk weer van haar moeder en
grootmoeder. Maar ze geloofden er niet alleen
in, ze hadden er ook echt baat bij”, vertelt Jan.
Ik zeg dat we dat tegenwoordig het placebo-
effect noemen. Maar Jan wuift mijn opmerking
weg door te zeggen dat dit geleerde praat is
van tegenwoordig.

↓ *de Weel*

Ongemerkt heeft hij onze glazen voor de vier-
de keer gevuld. De heilzame werking van de
oude jenever heeft me mijn rottige gevoel over
het weer al ontnomen. Maar ik denk aan de
grote poetsbeurt in ons huis en besluit nog
even bij Jan te blijven en in zijn map verder te
bladeren. Ik stuit op een bewijs van zijn eerste
heilige communie en kijk er kennelijk iets te
lang naar. “Ja, dat is het enige diploma dat ik
heb behaald”, zegt Jan. “Maar ik heb er nooit
last van gehad. Heel mijn leven heb ik kunnen
werken, zonder dat ze naar diploma’s vroegen.
Da’s nu ook anders hé?” Ik moet beamen dat
kinderen die vandaag hun mavo- of havodi-
ploma halen, vandaag de dag beschouwd wor-
den als kinderen met een lagere opleiding.

Die in ieder geval geen toegang hebben tot de meeste banen met alleen die schoolpapieren. Terwijl ik mijn vierde borrel leegdrink en verder blader in het album van Jan, zie ik een foto van een ploeg met drie Belgische trekpaarden. Dit moet een schot in de roos zijn. Paarden! Jan kan uren vertellen over de tijd dat hij paardenknecht was bij een boer in de polder. Maar nee. Het moeten de borreltjes zijn die we het laatste uur gedronken hebben. Want hij begint over het leukste van de bietencampagnes, uit de tijd dat hij met de Belzen de bieten moest ophalen in het land.

“Het leutigste was de bietenfoor”, zegt Jan glunderend. “Als je helemaal stijf van de klei en verkleumd tot op je botten de laatste kar met bieten naar de Kil had gebracht.” Ik kijk hem vragend aan. Ik ben tegelijk ook zo vrij om uit zijn jeneverflessen voor ons beiden een vijfde borrel in te schenken. “De Kil was het haventje waar we onze suikerpeeen brachten”, verhaalt Jan terwijl hij hapt van zijn borrel.

“Helemaal achter in de polder, ergens eind november. Het was altijd mistig en verdomde koud. Maar als je de laatste vracht daar had afgeleverd, nam de boer zijn knechten en de schipper mee naar het herbergje daar en kwam er, door de boer betaald, een fles jenever op tafel, die we dan samen leegdronken.” Het begint me te dagen. Foor is het Franse woord voor kermis en voor feesten. Vandaar het begrip: de bietenfoor! Wij zijn ook begonnen met een bietenfoor realiseer ik me, als ik de steeds leger wordende flessen van Jan op de tafel zie staan. “Maar kreeg je dan geen bonus, als je alles op tijd voor de winter had geoogst?” vraag ik. Jan schiet in de lach. “In onze tijd was er nog geen graai- en grijpcultuur zoals vandaag heel gewoon is”, zegt hij. “De boer ging dood op een halve stuiver en dat die boer waar ik voor werkte een bietenfoor gaf, was uitzonderlijk.” Ik vraag hem of hij na afloop toch wel de weg naar huis kon vinden. Maar ik krijg als laconiek antwoord dat dit dan vanzelf ging. De paarden roken hun stal en brachten je daar terug naar toe, zonder dat je de leidsels vast hoefde te houden. “Ik was al blij dat ik niet van de bok viel soms, want het bleef ook wel eens niet bij één fles in het cafeeke aan de Kil.” Jan wordt nu wel erg los van praat, constateer ik en dus stel ik voor om wat koffie te drinken, omdat anders mijn vrouw merkt dat we stevig geborrel hebben. “Daar moet je niet mee zitten”, moedigt Jan me aan, “ze kan wel ruiken dat je

gedronken hebt, maar nooit hoeveel.” Snel zet hij een ketel water op. “Ik zal maar geen koffie maken van het Vrouwken van Ossendrecht hé?” Ik kijk zeker in kennelijke staat, want hij legt onmiddellijk uit dat dit een merk peekoffie was, dat ze thuis door de week dronken. Tot mijn opluchting zie ik dat hij een bekend merk koffie in de filter doet. “Ja, er is veel veranderd,” constateert Jan. “Vroeger was alles heel simpel. Maar je wist niet beter. En vooral: je was er tevreden mee.” Ik kan dat niet geloven. Dus krijg ik onmiddellijk uitleg. “Je was onderdeel van de dorpsgemeenschap. Net als iedereen. Je was een lid van de kudde en aan iedereen gelijk. Niemand behalve de pastoor en de dokter had het beter dan wij. En op school en in de kerk werd ons geleerd om altijd tevreden en dankbaar te zijn. Dat was er zo ingeprent, dat we over het algemeen inderdaad tevreden en dankbaar waren.” We drinken onze koffie en besluiten daar nog een laatste borrel bij te nemen. Het wordt al donker buiten en ik bedenk dat mijn vrouw vast wel ver klaar moet zijn met poetsen, waardoor ik weer terug kan keren in een normaal huis, zonder in de weg te lopen. Tja, het was anders vroeger. Zonder internet, zonder televisie, zonder stapels huis-aan-huisbladen vol verleiding. Er waren weinig mogelijkheden en je horizon was beperkt, evenals je actieradius. Mensen gingen overal te voet heen of in sommige gevallen op de fiets. Alleen een kleine groep mensen kon het zich veroorloven om met de stoomtram wat verder weg te reizen. Maar ze waren, zoals Jan vertelde, tevreden en dankbaar. In onze tijd zijn dat geen begrippen meer waar we ons bij neerleggen. Het simpele leven van vroeger is veranderd in de hectiek van alledag. Werken, studeren, vaste lasten en heel veel wensen. Teveel wellicht. Overvolle agenda's, burn-out, stress en relatieproblemen komen bij te veel mensen voor. En dat wordt niet minder. Zeker nu de regering voor onze toekomst eist dat we allemaal *meer* en *langer* gaan werken. En na onze werkzame periode “vrijwillig” gaan participeren in voor- en naschoolse opvang, ouderenzorg, enz. Jan heeft een plaatje opgezet en ik hoor Wim Sonneveld zingen:

*“Het dorp van toen, het is voorbij.
Dit is alles wat er bleef voor mij.
Een ansicht met herinneringen”*

INFORMATIE VOOR DE LEZER

“Tijding” is het periodiek van de heemkundekring “Het Zuidkwartier” en verschijnt 3x per jaar. Het Zuidkwartier betreft het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom, omvattende de plaatsen Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij: de heer J.Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht - tel. 0164 – 67 28 54 Tevens zijn losse nummers van “Tijding” bij hem verkrijgbaar.

De normale afleveringen kosten € 3,25 per stuk (van het lopende jaar € 4,00) Speciale uitgaven en dubbeltijdingen kosten € 4,00 per stuk. (Van het lopende jaar € 5,00) Gebruikte, in goede staat verkerende, Tijdingen kosten € 2,00 per stuk. De contributie bedraagt vanaf 1-1-2006: € 16,00 per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 7,00 extra aan portokosten in rekening gebracht. Voor België € 9,00.

Nieuwe leden kunnen zich ook opgeven door middel van storting van de jaarcontributie bij de Rabobank te Ossendrecht op nr. 14.05.21.437, of op gironummer 276.04.67 ten name van penningmeester Heemkundekring “Het Zuidkwartier”, Lorentzstraat 7, 4631 HC Hoogerheide.

Nadruk van, of overname uit “Tijding” van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring “Het Zuidkwartier” aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Vormgeving Tijding: Maria Rosskamp
Gedrukt door Sprintcopy Bergen op Zoom

BESTUUR HEEMKUNDEKRING “HET ZUIDKWARTIER”

Voorzitter:

mevr. F. Stoutjesdijk-Jansen
Aanwas 40, 4641 JJ Ossendrecht
tel. 0164 – 67 25 63

Vice-voorzitter:

de heer C. van Beeck
Keizerstraat 44, 4645 GR Putte
Tel. 0164 – 60 38 04

Secretaris:

de heer J.Halters
Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht
Tel. 0164 – 67 28 54

Penningmeester:

de heer H. Cortie
Lorentzstraat 7, 4631 HC Hoogerheide
Tel. 0164 – 61 27 96

Bestuursleden:

de heer A.J. Dobbelaar, tel. 0164 – 61 31 73
Matthias Wolffstraat 14, 4631 KD Hoogerheide

de heer P. de Dooij, tel. 0164 – 61 23 16
Dorpsstraat 73, 4634 TN Woensdrecht

de heer L. van Hoek, tel. 0164 – 61 35 25
Nijverheidsstraat 5, 4631 KS Hoogerheide

de heer J. van Loon, tel. 0164 – 67 27 82
Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht

de heer D. Verbeek, tel. 0164 – 61 61 96
Matthias Wolffstraat 10, 4631 KD Hoogerheide

CONTACTADRESSEN WERKGROEPEN

www.hkk-zuidkwartier.nl

Evenementen: Bestuur

Heemschut:

de heer J. van Elzaker, tel. 0164 – 61 22 24
Verlengde Duinstraat 2, 4631 HS Hoogerheide

't Kwartier:

de heer J. Wils, tel. 0164 – 61 24 47
Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogerheide

Kruidentuin: Vacant

Museum:

mevr. F. Stoutjesdijk-Jansen, Aanwas 40,
4641 JJ Ossendrecht, tel. 0164 – 67 25 63

Distributie / Documentatie/ Redactieraad:

kopij inleveren bij de heer J.Halters,
Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht
tel. 0164 – 67 28 54

Archeologie:

mevr. K. Sion (secretariaat), tel 0164 – 67 26 78
Eikenlaan 3, 4641 GB Ossendrecht

Fotografie:

de heer A. Kil, tel. 0164 – 67 28 87
Moleneind 37, 4641 SB Ossendrecht

Genealogie:

de heer C. Cleeren, tel 0164 – 60 35 33
Past. Dierckxstraat 17, 4645 EK Putte

Oude handwerktechnieken:

mevr. V. Suykerbuyk-van Agtmaal, Raadhuisstraat
114, 4631 NJ Hoogerheide, tel. 0164 – 61 25 36

Oude talen, gezegden, spreuken enz.:

de heer W. Groffen, tel. 0164 – 61 24 41
Pasteurstraat 51, 4631 LE Hoogerheide

Toponymie: ad hoc

Op de kaft een fragment van de KG 43: ets, oud ingekleurd; historische kaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Kaart: collectie Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom

LAENT

PARS

DEN BROUWER

DEN HOONT

HULS TER AMBA

CHT

Hier woordt de
oet Bevoechten
eemge H. Sta's

Ver dro

Groenwe Lande

La Paema

S. Gilles

Twee Brabanso

Map labels and features include:

- Top Labels:** Sgraven, Euersdyck, Bijslinge, Cruynghe, Sluys.
- Left Side Labels:** Vredam, Vininghen, Oudekenskerck, Bakendorp, Barlande, Stiveslant, Viningen.
- Central Labels:** Oofbenneſe, Heynsdyck, Nieu Lans Polder, Zante Polder, Maria Poldre, Zandenhoff, Campen, Platten, Houteneſe, Heynsdyck, Bou, Ravers berch, Oors Voegel, West Voegel, Fort Roo, Lams weerde, Zantberge, S Pauwels, HVLST, AMBA, Dullart, Rape, Sant berch, HVLST, Moer Vaert, Naffou, Slans stene, Steenschen, Voer houte, Sluys, Steken.
- Right Side Labels:** Onse Vrauwe poelder, Gravege, Worde, Valkenſe, Hier woordt de oet Bevoechten eemge H. Sta's, Speelmans Polder, Poelder van Namen, Ver dro, Groenwe Lande, van, G.
- Bottom Labels:** Auetoeer, Aendyck, Redoet, Beoostenblyde, Absdale, Dimecot, Foert, Rydio rpe, De cleynghe, La Paema, S. Gilles, Twee Brabanso.